

Izveštaj o društveno odgovornom poslovanju i održivom razvoju

2015.

SADRŽAJ

Uvodna reč generalnog direktora	4	Bezbednost i zdravlje	21
TITAN Cementara Kosjerić d.o.o.	5	Kupci i dobavljači	24
Korporativne vrednosti	5	TITAN u Kosjeriću	27
Kroz istoriju	6	Promocija održivosti kroz umrežavanje	30
O nama	7	Globalni dogovor Ujedinjenih nacija	30
Poštovanje sadašnjih i budućih generacija	9	Briga o životnoj sredini	31
Kako kreiramo vrednost	11	Energija i klimatske promene	31
Korporativno upravljanje	12	Emisije u vazduh	33
Ciljevi za održivi razvoj	14	Očuvanje resursa	34
Partnerstvom kreiramo zajedničke vrednosti	16	Upravljanje otpadom	36
Zaposleni	18	Očuvanje biodiverziteta	36
		GRI indeks	38
		Principi izveštavanja	42
		Verifikacija Izveštaja	43

Uvodna reč generalnog direktora

Poštovani čitaoci,

Iz vitalnog korena naše društvene odgovornosti neprekidno niču novi i granaju se postojeći izdanci pozitivnih promena u okruženju u kome poslujemo. Permanentni razvoj u TITAN Cementari Kosjerić dokumentovan je i ovim, šestim po redu, godišnjim Izveštajem o društveno odgovornom poslovanju i održivom razvoju koji je, prema merilima najnovijih i najviših međunarodnih Smernica Inicijative globalnog izveštavanja (GRI G4), unapređen u odnosu na prethodni dokument za „napredni nivo usklađenosti”. Takvoj oceni, koja potvrđuje da se zasluženom nalazimo među pionirima odgovornog i održivog delovanja na ovom prostoru, kompatibilno je i Priznanje za doprinos nefinansijskom izveštavanju u Srbiji, dodeljeno Cementari od Foruma za odgovorno poslovanje, što je još jedan dokaz da stalno usavršavanje u sferi strukturiranog i transparentnog izveštavanja predstavlja pouzdanu garanciju našeg produktivnog prisustva u zajednici.

Smisao poslovanja naše organizacije nije pokoleban ekonomskim neizvesnostima, koje su kao tekovina rastućih globalnih turbulencija zahvatile i prethodnu godinu. Nestabilne tržišne okolnosti prihvatamo kao indikaciju za osnaživanje svojih poslovnih kapaciteta, ljudskih resursa i strateških predupređenja rizika, uz pomoć kojih dugoročno obezbeđujemo delotvornost suštinskog programa, posvećenog kreiranju vrednosti za kompaniju i društvo. Dobit, ostvarenu tim pristupom, ulažemo u kvalitet proizvoda i operacija, i humanizovanje sveukupne sfere našeg uticaja, u kojoj kontinuirano stimulišemo razvoj socijalnih, bezbednosnih i ekoloških standarda, preuzimajući odgovornost za opstanak sadašnjih i budućih generacija.

Otvoreno korporativno partnerstvo predstavlja model naših aktivnosti, u čijem uspehu neizostavno učestvuju benefiti zajednice, izraženi kroz obostrano poverenje i saradnju, i uvažavanje konkretnih potreba građana. Intenzivnu i uzajamnu komunikaciju TCK sa svim zainteresovanim stranama u lokalnoj sredini, potvrđuje Stejkholder forum: „Naša zajednica – naša odgovornost”, ustanovljen nekoliko godina unazad, na kome identifikujemo ključne teme i ciljeve unapređenja naše koegzistencije. U 2015. godini, ovaj panel je bio prilika da predstavimo autentičnu sliku svojih poslovnih rezultata, uokvirenu materijalnim temama koje smo definisali zajedno sa stejkhlderima, u skladu sa primarnim planovima menadžmenta kompanije. Time je politika uključivanja u kompaniji dala svoje plodove i opravdala značaj, sadržan i u ovom Izveštaju.

Ideal bezbednog i zdravog radnog okruženja nastavlja da bude naš prioritet, u koji integrišemo proverene koncepte, metodologije i edukacije, kako bismo jačanjem brige za sebe i druge kreirali uslove za optimalno funkcionisanje organizacije.

Pored ponosa zbog gotovo trogodišnjeg kontinuiteta bez ikakve povrede na radu, dogodio nam se i jedan incident koji je prekinuo dotadašnji niz bezbednih dana, što nas dodatno mobilise da i dalje učimo, iz grešaka, kao iz uspeha, stvarajući radni ambijent u kome će eliminisanje bezbednosnog rizika počivati na visokoj svesti svakog pojedinca.

Implementiranjem najboljih standarda u naše tehnološke procese, ispoljavamo svoj savesni odnos prema zaštiti životne sredine i održivosti, što nam obezbeđuje i neophodne dozvole za rad. Odgovornost za globalne ekološke probleme preneli smo u domen naših uticaja, i stalnim ulaganjem usmeravamo ih ka racionalnom upravljanju prirodnim resursima i održanju biološke ravnoteže. Naši operativni naponi obuhvataju efiksano korišćenje vode i energije, očuvanje biodiverziteta i smanjenje emisija koje mogu ostaviti posledice na klimatske promene. Iako smo u ovoj oblasti dostigli izrazito visoke performanse za minimiziranje uticaja na okruženje. Od januara 2015. godine, instalirali smo novi kotao na pelet, namenjen zagrevanju radnog prostora, čime doprinosimo smanjenju neobnovljivih energenata u kompaniji.

Prepoznavanje autentičnih potreba građana, obeležava naš aktivizam u lokalnoj zajednici. Uz sugestije stejkholdera, identifikovali smo ključna interesna područja koja se mogu unaprediti volonterskim angažovanjem naših zaposlenih i pojedinaca iz lokalnih organizacija i ustanova. Inicijativa je urodila formiranjem pet fokus grupa, koje su se, na osnovu interesovanja sugrađana, filtrirale prema sledećim oblastima: Zdravlje i bezbednost, Kultura i obrazovanje, Zapošljavanje i jednake šanse, Zaštita životne sredine i Odgovorna nabavka. Ovakvom interakcijom kompanije i građana, život u našoj sredini je obogaćen novim idejama i akcijama, koje inspirišu dalje korake saradnje.

Dugogodišnje iskustvo koje smo stekli, generalne politike Grupe i podrška internacionalne mreže društveno odgovornih organizacija – ohrabruju našu ambiciju da, uprkos svim izazovima, sačuvamo etičnost kompanijske prakse, objašnjenu motivacijom: „činiti što manje lošeg i činiti što više dobrog”. Odani ovom stavu, nastojimo da zajedno sa svojim zaposlenima, saradnicima i građanima oblikujemo prostor uzajamne afirmacije, zasnovane na zalaganju, dijalogu, integritetu i poštovanju principa koji nam osiguravaju uspešno trajanje u vremenu.

Miroslav Gligorijević,
generalni direktor

TITAN Cementara Kosjerić d.o.o.

Osnovana 1902. godine, TITAN Grupa je međunarodni, vertikalno integrisani proizvođač cementa i građevinskih materijala, sa sedištem u Grčkoj.

Kao istaknuti lider u oblasti društveno odgovornog poslovanja, neprestano ulaže u razvoj znanja, sistematsko istraživanje i primenu najboljih dostupnih tehnologija (BAT), kao i poboljšanje kvaliteta i uslova života u zajednicama u kojima posluje.

TITAN Cementara Kosjerić postoji od 1976. godine, i do danas je održala svoju eminentnu poziciju na tržištu, zasluženu izvanrednim kvalitetom svojih proizvoda, respektabilnim poslovanjem i uspešnom politikom društvene odgovornosti. Projektujući korporativno partnerstvo u sve aktivnosti, mi permanentno ulažemo u napredak našeg sveobuhvatnog poslovanja, i svojim transparentnim i odgovornim ponašanjem nastojimo da doprinosimo prosperitetu zajednice u kojoj poslujemo.

Koncept održivog razvoja i društvene odgovornosti prihvatamo kao vrhovno načelo naših praksi i najvitalniju motivaciju stalnog rasta, izraženog kroz neprekidno poboljšanje kvaliteta proizvoda i građevinskih objekata, i ulaganje u razvitak ljudskih resursa, na bazi intenzivnih usavršavanja i stručne nadgradnje zaposlenih. Integrišući znanje, operativnost, kvalitet i inventivnost u svoje poslovanje, TITAN Cementara Kosjerić, kao deo međunarodno renomirane kompanije, na liderskom nivou ispoljava inicijatorski duh, objedinjen sa poštovanjem ljudi, životne sredine i poslovne etike.

Korporativne vrednosti

INTEGRITET

- Etičnost u poslovnim praksama
- Transparentnost
- Jasna i otvorena komunikacija

OSTVARIVANJE REZULTATA

- Jasni ciljevi
- Visoki standardi
- Uvećanje vrednosti kompanije

ZNANJE

- Uvećanje fonda znanja
- Znanje i stručnost u svakoj funkciji
- Izvrsnost u ključnim kompetencijama

STALNO SAMOUSAVRŠAVANJE

- Organizacija koja uči
- Spremnost na promene
- Odgovori na izazove

POŠTOVANJE KUPCA

- Korak ispred potreba kupca
- Inovativna rešenja
- Vrhunski kvalitet proizvoda i usluga

DRUŠTVENO ODGOVORNO POSLOVANJE

- Bezbednost pre svega
- Održivi razvoj
- Saradnja sa zajednicom

1976.

Proizveden je prvi džak cementa i fabrika zvanično puštena u rad.

1989.

Formirana je jedinica za prevoz cementa, čime je odgovoreno na potrebe kupaca.

2004.

Investiranjem u novu komoru elektrofiltera peći i silos za skladištenje klinkera, dat je još jedan doprinos zaštiti životne sredine.

Počelo je da radi postrojenje za pakovanje i paletizaciju cementa – ovo je prva fabrika cementa u Srbiji koja je celokupnu proizvodnju pakovanog cementa isporučivala na paletama i pod folijom.

2006.

Sprovedena je sertifikacija u skladu sa standardom ISO 9001.

2010.

Počelo je da radi postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda.

Sprovedena je sertifikacija u skladu sa standardima: OHSAS 18001 – Bezbednost i zdravlje na radu i ISO 14001 – Zaštita životne sredine.

2013.

Počelo je da radi postrojenje za recirkulaciju vode i postrojenje za skladištenje i doziranje suvog pepela.

2015.

1987.

Nabavkom savremene rudarske mehanizacije, unapređen je rad na rudniku.

2002.

Cementara Kosjerić postaje deo TITAN Grupe.

2005.

Instalirana je oprema za kontinuirano merenje emisija na najvažnijim emiterima (peć, mlin cementa, mlin za čvrsta goriva).

2007.

Postavljen je novi vrećasti filter na mlinu cementa.

2011.

Kao prva kompanija u Srbiji, TCK je dobila integrisanu IPPC dozvolu, u skladu sa Zakonom o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađivanja životne sredine.

Dobijena je CE oznaka za dva tipa portland kompozitnog cementa.

Objavljen je prvi Izveštaj o društveno odgovornom poslovanju i održivom razvoju.

2014.

Verifikovan je četvrti godišnji Izveštaj o društveno odgovornom poslovanju i održivom razvoju za 2013. godinu, u skladu sa standardima Inicijative globalnog izveštavanja; nivo A+.

1. jula 2015. godine verifikovan je peti godišnji Izveštaj o društveno odgovornom poslovanju i održivom razvoju za 2014. godinu, prema novim Smernicama Inicijative globalnog izveštavanja GRI G4, za ključni nivo primene.

Priznanje za doprinos nefinansijskom izveštavanju u Srbiji – dodeljeno je Cementari od Foruma za odgovorno poslovanje.

Priznanje, dobijeno od TITAN Grupe, za najbolju inicijativu, odnosno napredak u oblasti Bezbednosti i zdravlja na radu.

Naša vizija: da budemo jedan od ekonomski, ekološki i društveno najodgovornijih proizvođača građevinskih materijala

Ključni finansijski pokazatelji	2013	2014	2015
Ukupna imovina (000 €)	44.152	33.015	32.595
Direktno generisana vrednost (000 €)*	30.431	31.162	32.379
Prihod od prodaje cementa (000 €)	26.280	26.543	27.303
Kapital (000 €)	41.800	30.805	29.906
Distribuirana ekonomska vrednost (000 €)	20.665	20.987	22.573
Operativni troškovi (000 €)**	14.302	13.937	16.237
Zarade i benefiti zaposlenih (000 €)	4.586	4.936	4.491
Porezi koji su teretili troškove (000 €)	1.715	1.950	1.762
Pro bono izdaci za lokalnu zajednicu (000 €)	59	163	83
Uvećanje ekonomske vrednosti kompanije (000 €)	9.766	10.175	9.807
Profit pre kamate, poreza i amortizacije (000 €)	10.940	11.232	11.062
Neto profit (posle poreza na dobit) (000 €)	8.439	8.993	8.065
Profitna marža pre kamate, poreza i amortizacije ***	36,4%	36,4%	34,3%
Rigorozni racio likvidnosti****	8,1	4,2	3,7
Odnos Neto duga prema Kapitalu*****	0,0%	0,0%	0,0%

- * Direktno generisanu vrednost čine: prihodi od prodaje, prihodi od zakupa, finansijski prihodi i prihodi od kamata, neto dobiti i gubici po osnovu prodaje NPO.
 ** Operativni troškovi obuhvataju nabavnu vrednost prodane robe, troškove materijala i ostale poslovne rashode, umanjene za različite vrste poreza.
 *** Odnos Profita pre kamate, poreza i amortizacije i prihoda od prodaje cementa, uključujući transport.
 **** Odnos novčanih sredstava i kratkoročnih obaveza.
 ***** Kompanija se ne finansira iz pozajmljenih izvora.

Ključni nefinansijski pokazatelji	2013	2014	2015
Vrednost distribuirana stejkholderima (000 €)*	34.379	46.873	35.699
Broj zaposlenih (na kraju godine)	259	234	233
Ukupan iznos nabavki (000 €)	16.007	17.720	15.708
LTIFR**	0	0	1
Specifična direktna emisija CO ₂ (kg/t _{proizvoda})	623	616	605
Zahvaćena voda (m ³)	597.684	56.273	58.766
Broj trening sati po zaposlenom	29,67	33,47	33,81
Troškovi zaštite životne sredine (000 €)	260	260	252

- * Vrednost distribuirana stejkholderima obuhvata ulaganja u zaštitu životne sredine, nove investicije u osnovna sredstva, plaćene poreze državi i lokalnim vlastima, ostvareni promet sa dobavljačima za proizvode i usluge, ulaganja u razvojne programe u lokalnoj zajednici, plate i beneficije zaposlenih, i neto dividende isplaćene vlasnicima kompanije.
 ** Broj povreda na radu normalizovano na 1.000.000 radnih sati = Broj povreda na radu sa izgubljenim danima X 1.000.000 / Ukupan broj radnih sati koji su ostvarili direktno zaposleni tokom godine.

Stručni i društveno odgovorni elan, usađen u konstantno unapređenje naših proizvoda, ekvivalentan je njihovoj održivosti, sigurnosti i kvalitetu koji obezbeđuje stabilne građevine i puteve, doprinoseći indirektno razvitku društva. Tržišta, na koja su plasirani Titanovi proizvodi, zahtevaju permanentna ulaganja u unapređenja tehnologija, ljudskih resursa, visokog kvaliteta proizvoda i strateške odgovornosti za njegove karakteristike, uz poštovanje kupaca i korisnika: kompanija i pojedinaca.

Na tom horizontu, mi mobilno pratimo sve aktuelne trendove i odgovaramo adekvatnim proizvodnim performansama. Naši novi proizvodi, nakon bezbednosnih i ekoloških provera u laboratorijskim uslovima TITAN Cementare Kosjerić, podvrgavaju se industrijskim probama – u saradnji sa Institutom za ispitivanje materijala, koji uporedo sa nama ispituje svojstva proizvoda. Sa dobijenim sertifikatom, proizvod plasiramo na tržište, uz neprekidnu tehničku podršku. Ispitivanje zadovoljstva kupaca, koje obavljamo jednom godišnje, implicira dalji plasman proizvoda na šire tržište.

Naši proizvodi su usaglašeni sa zakonskim regulativama Evropske unije, u oblasti zdravlja, bezbednosti, ekologije i zaštite potrošača.

Tržišta na kojima su prisutni naši proizvodi

PC 35M(V-L) 32.5R

Pored stabilnog kvaliteta (utrošak vode, vreme vezivanja), ovaj cement karakterišu i visoke rane čvrstoće, dobra svojstva ugradivosti, umerena otpornost na izloženost agresivnim vodama, kao i umeren razvoj toplote hidratacije, tako da je proizvod povoljan za individualnu gradnju, zidarske radove i završne građevinske radove.

PC 35M(V-L) 42.5R

Cement za široku primenu, od proizvodnje transportovanog i pumpanog betona, preko izrade svih vrsta armiranobetonskih konstrukcija. Pogodan je i za proizvodnju završnih materijala u građevinarstvu. Osim što ispunjava zahteve za ujednačenim kvalitetom, kao i visokim ranim i kasnim čvrstoćama, ovaj cement ima mogućnost postizanja visokih marki betona.

PC 20M(S-L) 42.5R

Namenjen izradi svih vrsta betona, ovaj cement je naročito pogodan za pripremu betona koji se koristi u agresivnim sredinama, jer pokazuje visoku otpornost na dejstvo mraza i soli. Preporučljiv je za izradu masivnih betonskih konstrukcija, izgradnju mostova, tunela, puteva i drugih objekata. Ima izvrsna svojstva ugradivosti, i postiže visoke marke betona.

Poštovanje sadašnjih i budućih generacija

☞ TITAN Cementara Kosjerić je 2013. godine pristupila mreži Globalnog dogovora UN, sledeći Grupu koja je od 2002. godine članica ove renomirane inicijative društveno odgovornog poslovanja, zaslužne što u internacionalnim okvirima promoviše univerzalne etičke principe, uz konstantan rad na poboljšanju održivosti ☞

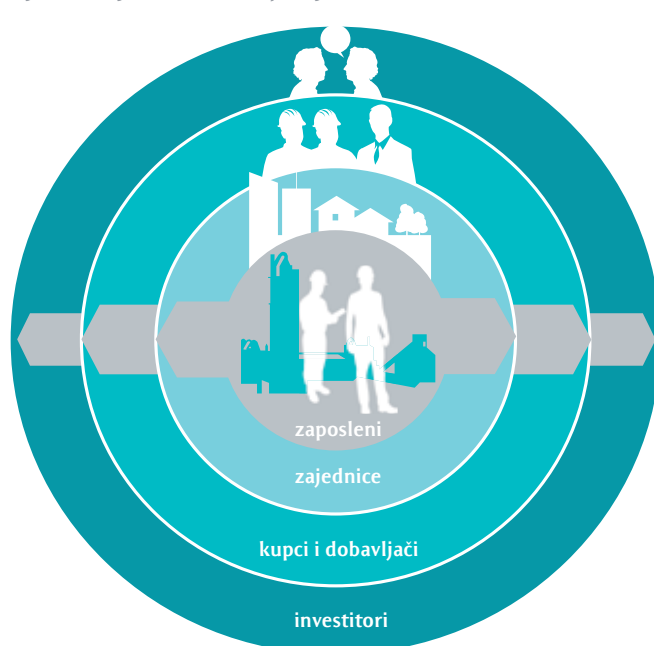
Dugoročno osnažena idejom da je društvena odgovornost jedna od bazičnih vrednosti kompanije, TITAN Cementara Kosjerić beleži rast poslovnih aktivnosti i time obezbeđuje siguran put ka utemeljenju svoje istaknute poslovne pozicije, usred izazova koje nameće neizvesno i varijabilno privredno okruženje. Rukovođena ciljevima održivog razvoja, kompanija nepokolebljivo stremi društvenom, ekonomskom i ekološkom unapređenju, u sferi uticaja koje ostvaruje. Uzorne Titanove prakse, kao što su: poštovanje etičkih kodeksa, konstantno usavršavanje znanja i sposobnosti unutar kompanije, i uvažavanje specifičnih potreba zainteresovanih strana, vidljivo podstiču pozitivne promene u društvenom kontekstu.

Brigom o zaposlenima, ulaganjem u razvoj lokalne zajednice, poštovanjem kupaca i dobavljača, kao i svih poslovnih partnera, TCK uspešno primenjuje politiku društvene odgovornosti, koja povezuje generalni cilj i motiv našeg poslovanja. Shvatajući potrebe kompanije, društva i okruženja, Odbor za društveno odgovorno poslovanje TCK svoj trud redovno posvećuje korporativnim odgovornostima, ozbiljno se baveći pitanjima analize rizika, bezbednosti i zdravlja na radu, zaštite životne sredine, lokalnog razvoja i korporativnog upravljanja. Težnjom da ostvarimo uspešnu sintezu svih segmenata održivosti, dajemo doprinos zajedničkom rastu sa sredinom u kojoj poslujemo.

Strategija kompanije

Ključni stejkholderi kompanije

Kontekst u kome poslujemo

71/168

Pozicija Srbije prema
Indeksu korupcije
za 2015. godinu

Izvor:
Transparency
International
(transparency.org)

5.820 USD

Bruto domaći dohodak po
stanovniku
u 2014. godini

Izvor:
The World Bank
(worldbank.org)

18,4%

Stopa nezaposlenosti
za lica radno sposobna
u 2015. godini

Izvor:
Republički zavod
za statistiku
(stat.gov.rs)

Identifikovani rizici

Odgovori – mogućnosti

Javne finansije – uticaj
na tržište cementa

S obzirom da je uticaj kompanije na ekonomske okolnosti minimalan, kompanija upravlja operacijama odgovorno, fokusirajući se na najvažnije investicije i brigu o zaposlenima, ne izlažući se nesigurnim finansijskim rizicima. U kompaniji se redovno sastaje Odbor za kreditnu kontrolu.

Zapošljavanje i razvoj najboljih
kandidata – lokacija kompanije

Korporativne vrednosti inkorporirane su u sve aspekte poslovanja i poslovnog odlučivanja u kompaniji. U skladu sa svojim politikama, TCK nudi jednake mogućnosti za zapošljavanje i razvoj, i zaradu usklađenu sa zahtevima tržišta i relevantnim propisima. Kompanija razvija programe edukacije za mlade nezaposlene u lokalnoj zajednici.

Restrukturiranje organizacije

Imajući u vidu visoku stopu nezaposlenosti, brigu o zaposlenima i sigurnost operacija, TCK sprovodi programe restrukturiranja, u skladu sa tržišnim uslovima, na odgovoran način, vodeći računa da isplaćene otpremnine, u najmanju ruku, odgovaraju zakonskim zahtevima.

Bezbednost i zdravlje na radu

Bezbednost je prioritet kompanije, koja nastoji sistematično da unapredi uslove rada za zaposlene i ugovarače, kroz razvoj bezbednosne kulture, treninge, jasne i efektivne procedure OHSAS 18001, i dovoljan broj zaposlenih sa neposrednom odgovornošću za ovaj aspekt biznisa.

Klimatske promene

Kako bi smanjila emisije gasova sa efektom staklene bašte, kompanija kontinuirano ulaže u najbolje dostupne tehnologije, nastojeći da poveća udeo alternativnih sirovina, uvede alternativna goriva i unapredi energetska efikasnost.

Širenje principa DOP
kroz lanac nabavke

Odnosi sa dobavljačima i ugovaračima uređeni su Procedurom nabavke (ISO 9001), kao i Kodeksom ponašanja za nabavku, koji se odnosi i na pitanja ljudskih prava i korupcije. TCK kontinuirano razvija mehanizme koji obezbeđuju usklađenost sa najvišim standardima, u svim fazama lanca vrednosti.

“ **Doprinos koji je TITAN Cementara Kosjerić pružila ekonomiji Republike Srbije u 2015. godini iznosi gotovo 23.000.000 evra** ”

510.944 t sirovina eksploatisano je u dva aktivna rudnika

714.251 m² jeste ukupna površina aktivnih rudnika, od čega je **432.164 m²** obuhvaćeno eksploatacijom

410.115 t iznosila je ukupna proizvodnja cementa

Osnovni uticaji rudnika:

- Prašina
- Buka i vibracije
- Promena reljefa
- Potencijalni uticaj na biodiverzitet
- Utrošak energije

Ukupna sredstva za bezbednost

i zdravlje na radu:

više od **52.000 evra**

Ukupne godišnje emisije u vazduh:

praškaste materije **1,14 t**

NO_x **262,3 t**

SO₂ **0,47 t**

Osnovni uticaji proizvodnje cementa:

- Emisija CO₂
- Utrošak energije
- Ostale emisije (prašina, NO_x, SO_x)
- Buka
- Potrošnja vode
- Bezbednosni rizici

Dobavljačima, za proizvode i usluge: više od **15.000.000 evra**, od toga **92%** domaćim dobavljačima

Svaki zaposleni pohađao je, prosečno, **33 sata** različitih razvojnih programa

Indirektni uticaji:

- Emisija CO₂
- Ostale emisije
- Korišćenje sirovina
- Potrošnja vode
- Bezbednosni rizici

Ukupna ulaganja u zaštitu životne sredine: više od **333.000 evra**

Kroz direktne poreze državi i lokalnim vlastima: više od **6.100.000 evra**

Zaposlenima, kroz plate i beneficije: više od **4.300.000 evra**

Više od **146.000 evra** uloženo u razvojne programe u lokalnoj zajednici, od čega 30% kroz donacije u materijalu, a 70% kroz donacije u novcu

Korporativno upravljanje

Princip našeg upravljanja:

„Težimo konstantnom ostvarenju svojih poslovnih ciljeva i kreiranju vrednosti, na etičan i društveno odgovoran način, čineći što manje lošeg, uz posvećenost da činimo što više dobrog“

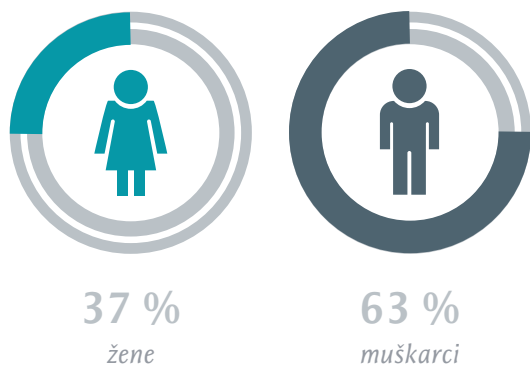
Uvažavajući principe društveno odgovorne politike, koja podrazumeva utvrđivanje finansijskih, ekoloških i socijalnih rizika za kompaniju, TITAN Cementara Kosjerić svake godine sprovodi odgovarajuće revizije i analize, usklađene sa ISO standardima i ciljevima korporativnog upravljanja. Ovaj modus procene omogućuje da se adekvatno pozicioniramo na tržištu i da sopstvena znanja i veštine prilagodimo poslovnom okruženju, kao i izazovima bliže i globalne konkurentnosti. Kako bi na toj platformi koncept održivosti konstruktivno opstajao u okviru cele kompanije, naša posvećenost prioritetnoj politici – društveno odgovornom poslovanju, implementirana je u svakodnevnom radu.

Naša praksa, utemeljena na načelima korporativnog upravljanja, orijentishe poslovne odluke najvišeg upravnog tela, Odbora direktora koji ima zadatak da sve važne odluke sprovede i praktično primeni u samom sistemu, kao i da oceni povratne informacije, dobijene od stejkholdera. Za jasnije razumevanje zainteresovanih strana, na svim

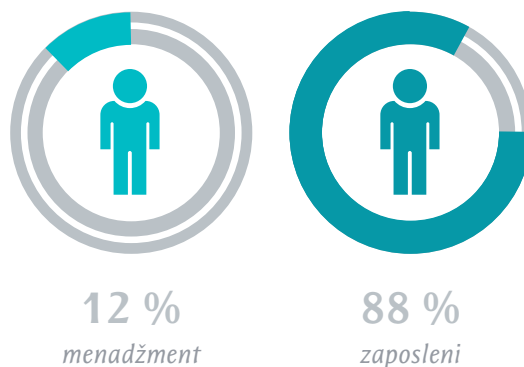
nivoima organizacije smo uspostavili raznovrsne i produktivne vidove komunikacije, potvrđene dijalozima sa lokalnom zajednicom, redovnim sastancima sa najvišim menadžmentom, kao i sastancima povodom godišnje ocene učinka i razvoja zaposlenih.

Obaveza najvišeg rukovodstva kompanije odnosi se i na razmatranje dugoročnih uticaja i mogućih izmena u društvenim i ekonomskim kretanjima. Saglasno Deklaraciji o životnoj sredini i razvoju Ujedinjenih nacija, najviše rukovodstvo kompanije, takođe, primenjuje principe predostrožnosti i analizira rizike u oblasti zaštite životne sredine. Kako bi se smanjila emisija gasova sa efektom staklene bašte, kompanija kontinuirano ulaže u najbolje dostupne tehnologije, nastojeći da poveća udeo alternativnih sirovina, uvede alternativna goriva i unapredi energetska efikasnost, u skladu sa WBCSD i CSI smernicama.

Zaposleni u menadžmentu prema polu

Struktura prema kategoriji zaposlenih

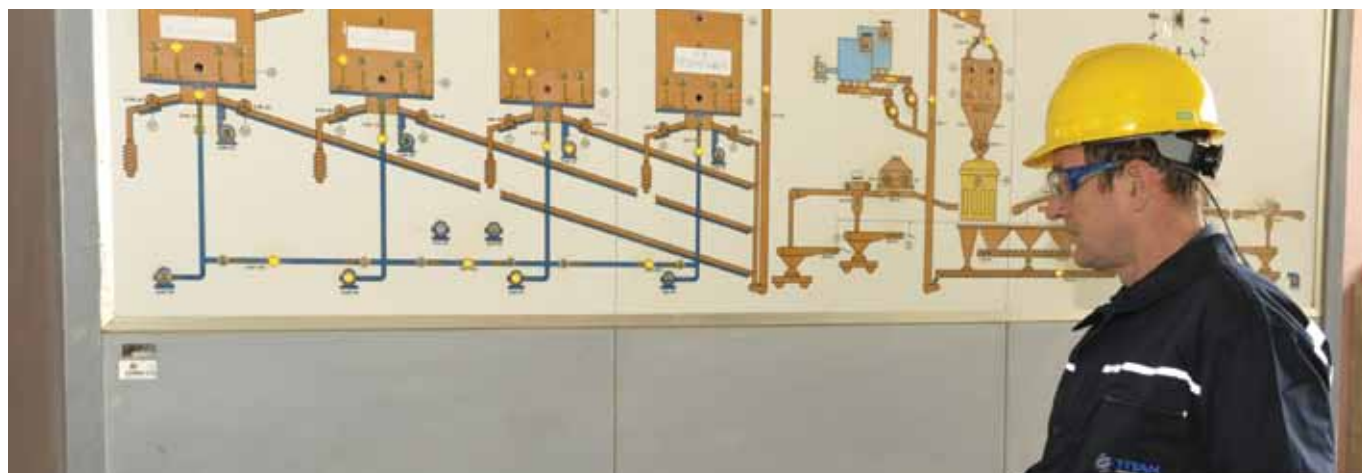
Zaposleni u menadžmentu prema starosti

Korporativno upravljanje, bezbednost i zdravlje na radu, zaštita životne sredine i lokalni razvoj podvrgnuti su nadzoru Odbora za društveno odgovorno poslovanje TCK, koji sinhrono prati kako se u praksi sprovode programi za razvoj navedenih ključnih sfera korporativne odgovornosti. Suštinsko unapređenje rada u ovoj oblasti, na osnovu prethodne analize rizika, postiže se izradom akcionog plana, za čiju formulaciju je zaslužan najviši menadžment kompanije, sa zastupljenih 40% žena u svom sastavu. Odgovornost najviših rukovodećih struktura za strateško koncipiranje ovog dokumenta, govori o njegovom značaju za potrebe društva, kompanije i okruženja.

Ključne oblasti kompanije, usaglašene sa usvojenim sistemima upravljanja, predmet su obaveznog razmatranja na sastancima koje, uz prisustvo izvršnih direktora, sprovode Odbori za kvalitet, bezbednost i zdravlje, zaštitu životne sredine i razvoj zaposlenih.

Kompanija primenjuje sve mere neophodne predostrožnosti, u cilju otklanjanja eventualnih ekonomskih, socijalnih i ekoloških rizika, ulažući istovremeno u razvoj oblasti na koje može da utiče, u šta spadaju borba protiv korupcije, zaštita poverljivih informacija i dugoročni održivi razvoj.

Ciljevi za održivi razvoj

Dosledna primena principa održivog razvoja i korporativnih vrednosti ogleda se i u postavljenim ciljevima za ključne oblasti našeg poslovanja. Sa ambicijom da osiguramo dugoročan održivi rast kompanije, planirane ciljeve smo usvojili do 2020. godine, uz redovnu reviziju u nadležnosti najvišeg rukovodstva TITAN Cementare Kosjerić, i primenu strategija, postavljenih u okviru Grupe.

Ciljevi	Učinak 2014	Učinak 2015	Nastojanja za 2020. godinu
Zaposleni i radno okruženje			
Unapređenje kompetencija	Realizovano 33,47 sati treninga, po zaposlenom. 260 evra iznosi prosečno ulaganje u razvoj, po zaposlenom.	Realizovano 33,81 sati treninga, po zaposlenom. Prosečan broj trening sati za muškarce je iznosio blizu 30, a za žene 55 sati treninga. Više od 339 evra iznosi prosečno ulaganje u razvoj, po zaposlenom.	Organizovati najmanje 30 sati obuke, po zaposlenom. Primenjivanje ciljanih programa u skladu sa potrebama zaposlenih i organizacije.
Etičnost u poslovanju	Za menadžment kompanije je održan trening – Smernice za upravljanje ljudskim resursima (29 sati).	Za menadžment kompanije je održan trening – Strateško upravljanje ljudskim resursima (48 sati).	Sprovođenje obuka za primenu Kodeksa ponašanja TITAN Grupe za sve zaposlene, svake dve godine.
Povrede na radu	Na 1.000.000 radnih sati, frekvencija povreda na radu iznosi: 0 (nula).	Na 1.000.000 radnih sati, frekvencija povreda na radu iznosi: 1 (jedan).	Dostizanje i održavanje rezultata: 0 (nula) povreda na radu.
Uključivanje i briga o zaposlenima	Ispitivani su stavovi zaposlenih o ključnim temama koje su bitne za uspešnost kompanije.	86,78% zaposlenih je učestvovalo u istraživanju stavova zaposlenih. Za menadžment kompanije održan je trening o ispitivanju stavova zaposlenih (88 sati).	Poboljšanje satisfakcije zaposlenih i bolje uključivanje.
	Kantina za ishranu zaposlenih počela da radi u decembru 2014. godine.	Zaposlenima je na raspolaganju kantina za ishranu.	Stalno unapređenje uslova rada.
Tržište			
Održavanje zadovoljstva klijenata	Nije zabeležena nijedna osnovana reklamacija na proizvode.	Nije zabeležena nijedna osnovana reklamacija na proizvode.	Održavanje niskog nivoa reklamacija, preventivno savetovanje i edukovanje kupaca.
Odgovornost prema korisnicima proizvoda	Izvršene pripreme za uvođenje novog pakovanja cementa od 25 kg.	Uvedeno novo pakovanje cementa od 25 kg.	Kontinuirani naponi unapređenje kvaliteta proizvoda: postavljanje folije na palete kako bi se prvi sloj vreća zaštitio od vlage.
Edukacija kupaca i dobavljača o društvenoj odgovornosti	Formirana fokus grupa o lancu nabavke. Upoznavanje dobavljača i kupaca sa principima: etičnost u poslovanju i društvena odgovornost.	Organizovani su sastanci u okviru fokus grupe o lancu nabavke. Kodeks ponašanja za nabavku distribuiran uz 160 ugovora sa dobavljačima. Organizovana je prezentacija za lokalne izvođače radova i prevoznike, na temu „Bezbednost pre svega“ (165 sati).	Održavati kontinuiranu komunikaciju, sa ciljem da 80% ključnih dobavljača i kupaca poštuje principe odgovorne nabavke.
Pretkvalifikacija dobavljača	Realizovano 155 sati treninga za bezbedan rad ugovarača.	Realizovano 59 sati treninga za bezbedan rad ugovarača.	Nastaviti sprovođenje obuka za bezbedan rad ugovarača.
	52 odnosno 63% dobavljača su prošla kroz proces pretkvalifikacije.	70 odnosno 48% dobavljača je pretkvalifikovano, od ukupnog broja novih dobavljača.	Uspostaviti proces pretkvalifikacije za 100% novih dobavljača.

Ciljevi	Učinak 2014	Učinak 2015	Nastojanja za 2020. godinu
Životna sredina			
Investiranje u održivi razvoj	Više od 481.000 evra iznose ulaganja u životnu sredinu.	Više od 333.000 evra iznose ulaganja u životnu sredinu.	Dalje raditi na poboljšanju učinka u oblasti zaštite životne sredine.
Emisija CO ₂	Ukupna specifična direktna emisija CO ₂ je iznosila 615,8 kg/t _{proizvoda} .	Ukupna specifična direktna emisija CO ₂ je iznosila 604,7 kg/t _{proizvoda} .	Dostizanje vrednosti specifične direktne emisije CO ₂ < 637,3 kg/t _{proizvoda} .
Energetska efikasnost	Smanjen utrošak mazuta za 18%, u odnosu na 2013. godinu.	Smanjen utrošak specifične termalne energije za 3,2%, u odnosu na 2014. godinu.	Zamena svih sijalica u TCK energetske efikasnijim.
Alternativna goriva i sirovine	Kompletiranje neophodne dokumentacije za rad na Projektu korišćenja SRF. Učešće alternativnih sirovina iznosilo je 13,1%.	Realizovan projekat instalacije novog kotla za grejanje na drveni pelet, čime je fosilno gorivo (mazut) zamenjeno obnovljivim izvorom energije. Učešće alternativnih sirovina iznosilo je 11,49%.	Nastaviti zalaganja za usklađivanja sa standardima EU, koji se odnose na korišćenje alternativnih goriva. Dalje povećati učešća alternativnih sirovina.
Lokalna zajednica i društvo			
Dijalog sa stejkholderima	Formirane fokus grupe za najvažnije aspekte poslovanja, u okviru projekta „Naša zajednica – naša odgovornost“.	Realizovane 4 inicijative u okviru fokus grupa, u vezi sa najvažnijim aspektima razvoja lokalne zajednice. Održan Stejkholder forum „Naša zajednica – naša odgovornost“.	Nastavak dijaloga sa stejkholderima kroz saradnju na zajedničkim projektima fokus grupa i održavanje Stejkholder foruma na svake dve godine.
Transparentnost i integritet	Izveštaj o DOP i održivom razvoju za 2014. godinu, prema kriterijumima GRI G4	Izveštaj o DOP i održivom razvoju, u skladu sa Smernicama GRI G4	Stalno unapređenje transparentnosti kroz izveštavanja o DOP i održivom razvoju.
Strateški pristup ulaganju u lokalnu zajednicu	Ukupno ulaganje u lokalnu zajednicu iznosi skoro 220.000 evra.	Ukupno ulaganje u lokalnu zajednicu iznosi više od 146.000 evra.	Nastaviti podržavanje važnih razvojnih programa u lokalnoj zajednici.

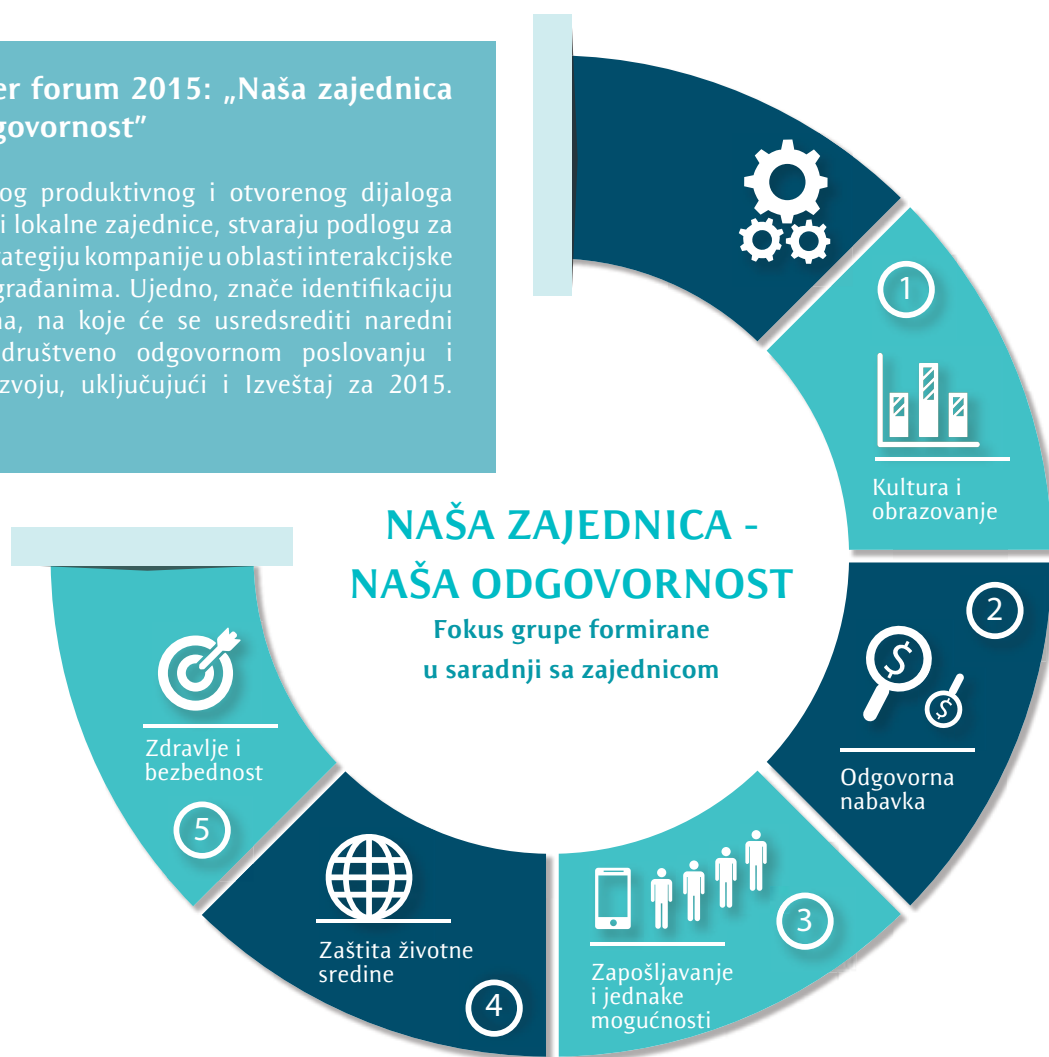
Partnerstvom kreiramo zajedničke vrednosti

Tendencija ka čvršćem povezivanju sa svim zainteresovanim stranama, odnegovana politikom društvene odgovornosti i održivosti, i imanentna strateškim prioritetima Grupe, motivisala je TITAN Cementaru Kosjerić da u novembru 2014. godine konstituiše projekat rada u pet fokus grupa, strukturiranih od predstavnika fabrike i relevantnih organizacija lokalne samouprave.

Ovakvo udruženo angažovanje doprinosi uočavanju autentičnih potreba u okruženju, kao i produkciji ideja koje će dugoročno i održivo poboljšati određene životne aspekte u Kosjeriću. Ključna polja aktivnosti usvojena su na forumu „Naša zajednica – naša odgovornost“, održanom u decembru 2013. godine, koji je unapredio razmenu potencijala između kompanije i lokalne sredine.

Stejkholder forum 2015: „Naša zajednica – naša odgovornost“

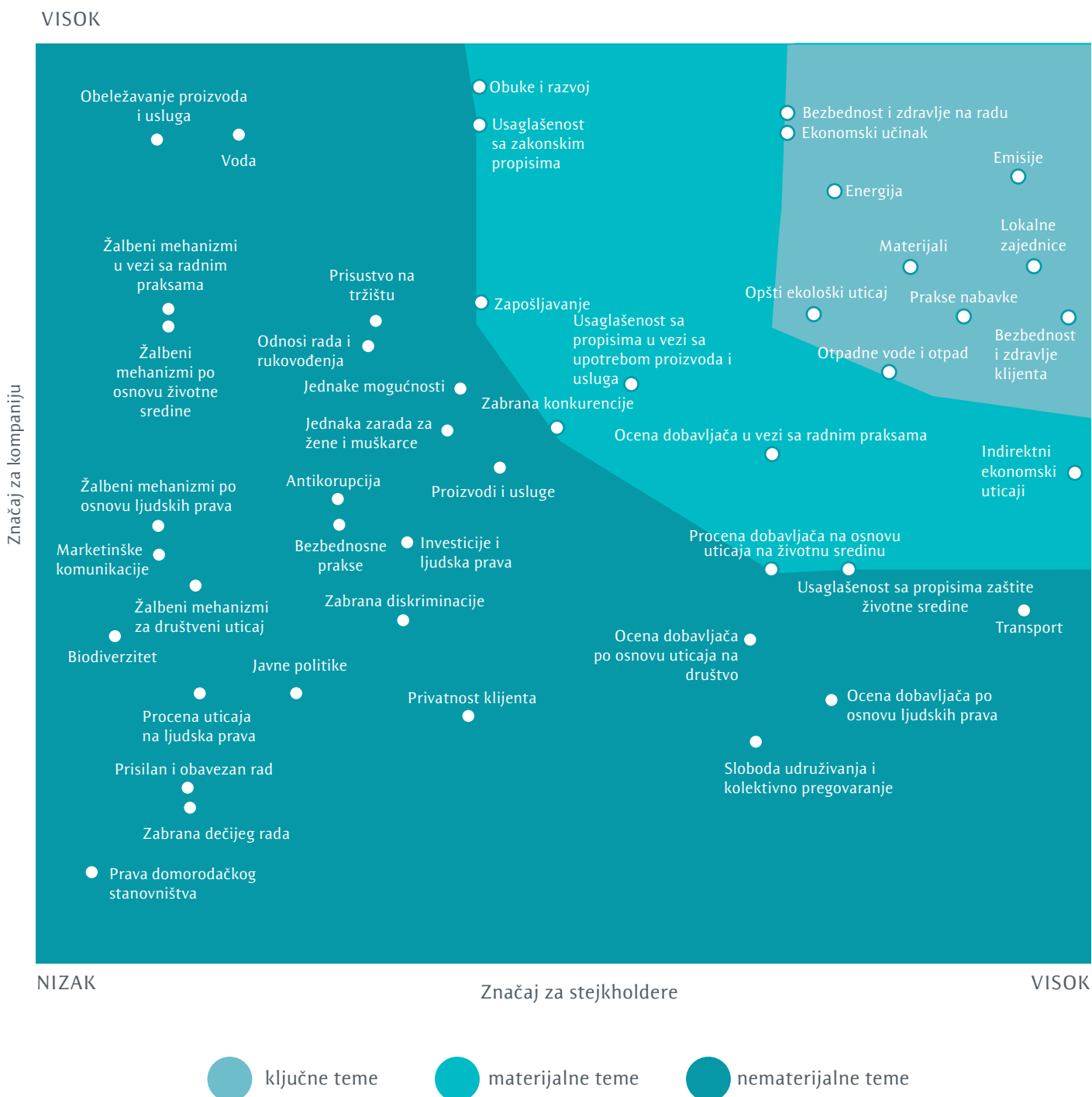
Rezultati ovog produktivnog i otvorenog dijaloga između TCK i lokalne zajednice, stvaraju podlogu za pouzdanu strategiju kompanije u oblasti interakcijske saradnje sa građanima. Ujedno, znače identifikaciju ključnih tema, na koje će se usredsrediti naredni izveštaji o društveno odgovornom poslovanju i održivom razvoju, uključujući i Izveštaj za 2015. godinu.

Privržena ideji da se zajedničkim uključivanjem gradi put ka održivom razvoju lokalnog i globalnog društva, naša otvorena i uzajamna komunikacija sa svim zainteresovanim stranama stvara sinergijsko polje zalaganja, kreativnosti i napretka u zajednici u kojoj poslujemo, dokazujući delotvornu primenu Titanove politike društvene odgovornosti. U tom duhu, kompanija je 3. decembra

2015. godine, po drugi put organizovala radni sastanak sa stejkholderima, pod nazivom „Naša zajednica – naša odgovornost“. Uspešna afirmacija partnerstva TITAN Cementare Kosjerić sa lokalnom zajednicom, na ovom skupu je potvrđena prisustvom najvažnijih društvenih aktera, predstavnika lokalnih organizacija i ustanova, kao i poslovnih saradnika: kupaca i dobavljača.

Matrica materijalnosti – ključne teme za kompaniju i stakeholdere

Zaposleni

Kodeks ponašanja
TITAN Cementare Kosjerić
možete preuzeti na
veb-sajtu kompanije:

[www.titan.rs/home/page/1/
Titan-Cementara-Kosjeri](http://www.titan.rs/home/page/1/Titan-Cementara-Kosjeri)

U Kodeksu ponašanja izneli smo principe poslovanja, kako bismo omogućili svim zaposlenima da razumeju šta se od njih očekuje tokom obavljanja svakodnevnih poslova, shodno najvišim normama transparentnosti, iskrenosti, integriteta i odgovornog ponašanja. U skladu sa kontinuiranim naporima kompanije da unapređuje otvorenu komunikaciju, na polju etike svim zaposlenima je na raspolaganju imejl-adresa, preko koje mogu prijaviti potencijalna kršenja Kodeksa ponašanja: kodexponasanja@titan.rs. U periodu koji pokriva ovaj Izveštaj, nije bilo prijava u vezi sa kršenjem Kodeksa ponašanja.

ZAPOSLENI u TITAN Cementari Kosjerić, na dan 31.12.	2013		2014		2015	
Broj zaposlenih sa punim radnim vremenom	256		224		230	
žene	34		32		34	
muškarci	222		192		196	
Broj zaposlenih na određeno vreme	3		10		3	
žene	1		3		2	
muškarci	2		7		1	
Ukupan broj zaposlenih	259		234		233	
Broj zaposlenih, po polu	broj	%	broj	%	broj	%
žene	35	13,51	35	14,96	36	15,45
muškarci	224	86,49	199	85,04	197	84,55

Redovna povratna informacija o učinku i razvoju je proces koji u TCK obuhvata sve zaposlene. Zbog specifičnosti posla, ovaj proces je u 2015. godini primenjen za 99,14% zaposlenih.

FLUKTUACIJA ZAPOSLENIH	POL	STAROST	2013	2014	2015
Novozaposleni*	žene	<30	1	3	1
		30-50	0	0	1
		>50	0	0	0
	muškarci	<30	1	6	0
		30-50	0	2	0
		>50	0	0	0
Zaposleni koji su napustili organizaciju – redovna fluktuacija	žene	<30	1	1	1
		30-50	0	0	0
		>50	0	0	0
	muškarci	<30	2	1	0
		30-50	0	2	2
		>50	1	1	0
Zaposleni koji su napustili organizaciju – program restrukturiranja	žene	<30	0	0	0
		30-50	0	0	0
		>50	0	2	0
	muškarci	<30	0	0	0
		30-50	0	2	0
		>50	0	27	0
Stopa fluktuacije (broj zaposlenih koji su napustili organizaciju / prosečan broj zaposlenih za period)			1,54	14,40	1,28

* Tokom 2015. godine mesto stanovanja novozaposlenih u TCK bio je Kosjerić

INDIREKTNO ZAPOSLENI – ugovarači	2013	2014	2015
Ukupan broj zaposlenih ugovarača	137*	155*	153*
Broj ugovarača, bez logistike i transporta	35*	37*	32*
Broj ugovarača – logistika i transport	102*	118*	121*
Ukupan broj radnih sati ugovarača	259.162	291.875	288.102

* Broj ugovarača procenjen na osnovu radnih sati (kao FTE – full time equivalent)

Naša platforma održivog razvoja oslanja se, prvenstveno, na kvalitete zaposlenih, koji predstavljaju glavnu motivacionu snagu kompanije. Smernice za upravljanje ljudskim resursima predviđaju jednake mogućnosti za sve, i promovišu meritokratiju, otvorenu komunikaciju i transparentnost. Zaposlenima se prilikom odlaska u penziju isplaćuju zakonom propisane otpremnine, dok zaposleni koji rade u kompaniji neprekidno 10, 20, 30 ili 40 godina, dobijaju jubilarne nagrade. Osnovna zarada za sva radna mesta prilagođena je uslovima tržišta, odgovarajućim propisima i odredbama Kolektivnog ugovora, koji se odnosi na sve zaposlene i koji je sa Sindikatom TITAN Cementare Kosjerić potpisan u martu 2014. godine.

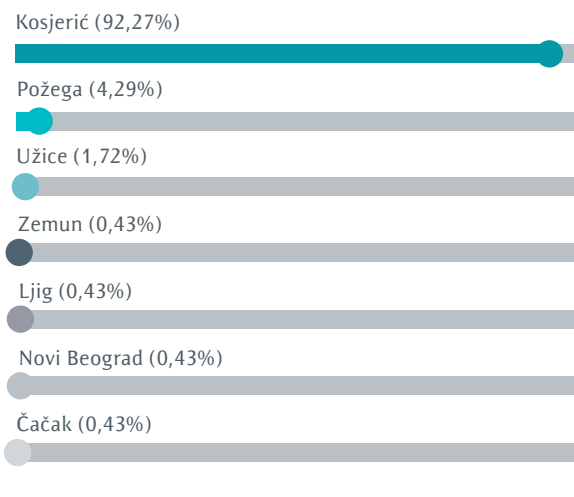
Smernice za upravljanje ljudskim resursima možete preuzeti na veb-sajtu kompanije:

www.titan.rs/home/page/10/Ljudi

„ Najniža osnovna zarada isplaćena u kompaniji za decembar 2015. godine bila je 2,7 puta veća od propisane minimalne zarade u Srbiji „

Struktura zaposlenih prema mestu stanovanja

Menadžment prema mestu stanovanja

Odsustvo radi nege deteta u TITAN Cementari Kosjerić

Zaposleni koji su imali pravo na odsustvo zbog rođenja deteta 2015. godine	muškarci	5
	žene	2
Zaposleni koji su iskoristili pravo na odsustvo	muškarci	0
	žene	2
Očekivani broj zaposlenih za povratak sa odsustva	muškarci	0
	žene	1
Zaposleni koji su se vratili na posao posle odsustva	muškarci	0
	žene	1
Zaposleni koji su se vratili na posao posle odsustva i zaposleni su i 12 meseci kasnije	muškarci	0
	žene	2

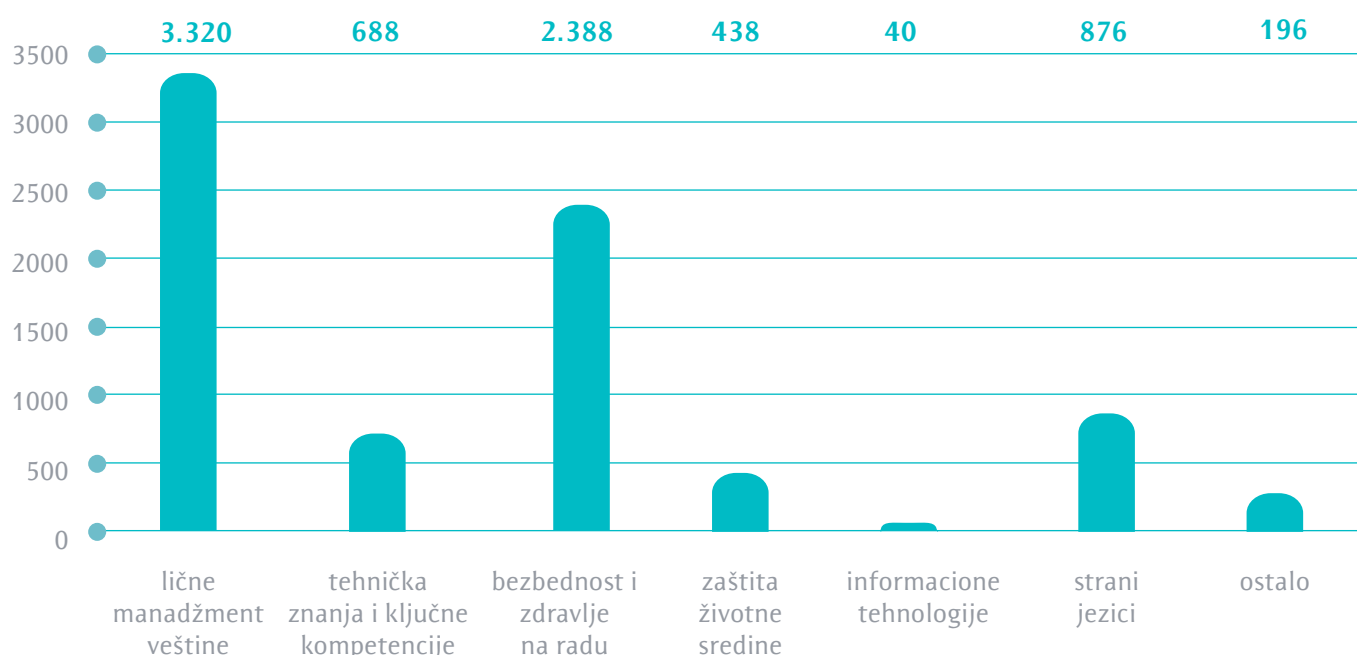
„ 74% zaposlenih su članovi Sindikata „

Program razvoja veština rukovođenja u TCK: „H.art program“ 2015

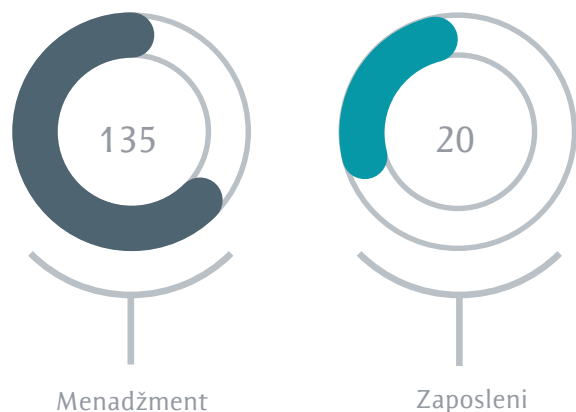
„Učestvujući aktivno u H.art programu, stekao sam veštine koje mi pomažu u svakodnevnom planiranju i organizaciji aktivnosti, jer ih sada obavljam efektivnije i efikasnije. Takođe, unapredio sam komunikaciju i uspevam da se izborim sa dosadašnjim poteškoćama na tom polju. Postavljanjem SMART ciljeva, kroz aktivno praćenje njihove realizacije i davanjem redovnog fidebeka, moj tim i ja blagovremeno i ispravno realizujemo svoje ciljeve, razvijajući se u dobrom smeru.“

„Veštine koje stičemo tokom H.art treninga su veoma primenljive i pomogle su mi, kako u poslu, tako i u svakodnevnom životu, doprinoseći mom profesionalnom razvoju i atraktivnosti na tržištu rada. H.art nas uči da slušamo, da jedni drugima dajemo otvoren fidebek, da rešavamo konflikte, da odlučujemo: kako i kome dajemo instrukcije, a koga koučujemo, kako da delegiramo i da motivišemo. Posle svakog koučinga, ja sam motivisanija i spremnija da spoznam i promenim neke svoje loše navike, i da još više razvijam dobre strane ponašanja.“

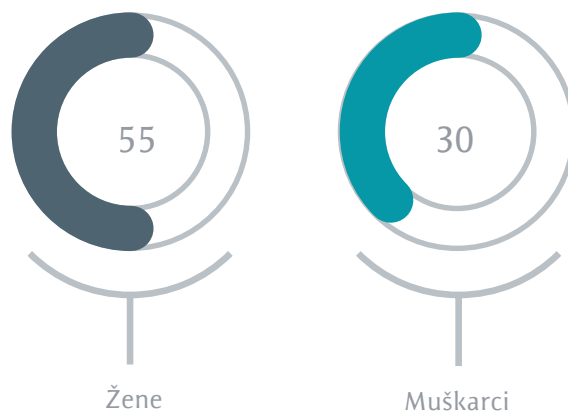
Sati treninga u 2015. godini

Prosečan broj trening sati po kategoriji zaposlenih

Prosečan broj trening sati prema polu

Bezbednost i zdravlje

U 2015. godini TITAN Cementara Kosjerić je prvi put od svog osnivanja ostvarila više od 1.000 kontinuiranih dana bez povreda na radu. Takav rezultat, vredan divljenja, dokaz je našeg stalnog unapređenja, sistematičnog pristupa, dobre organizacije i promovisanja sistema bezbednosti, uz nesebično zalaganje svih zaposlenih i menadžmenta.

Neprekidni razvoj bezbednosne svesti čitavog našeg kolektiva garantovan je Politikom bezbednosti TCK, koja se bazira na ključnim principima:

- sve povrede se mogu predupređiti,
- bezbedno ponašanje i poštovanje svih bezbednosnih pravila jesu uslov zaposlenja.

Rukovodeći se sistemskim načelima, širenje kulture bezbednosti usmerili smo na sve aspekte našeg poslovanja i zajednicu u kojoj živimo. Pored već tradicionalnog

programa organizovanja dečijih radionica, kojima ciljamo središte razvoja svesti u lokalnoj zajednici, započeli smo i program treninga za naše ugovarače i poslovne saradnike. Transferom znanja i iskustva u ovom smeru, obezbeđujemo bolje razumevanje i unapređenje bezbednosne kulture u širokom opsegu našeg poslovnog ambijenta, što dovodi i do kvalitetnije saradnje.

Novi sistem planiranja i sprovođenja treninga, koji smo razvili u 2015. godini, podrazumeva da, pored redovnih teorijskih edukacija, uvrstimo i dodatne praktične operative treninge za bezbedno izvršavanje svih radnih operacija. Za zaposlene je organizovano 2.388 sati treninga, odnosno 10,16 sati po zaposlenom, dok je za naše ugovarače sprovedeno 58 sati treninga, ili oko 2 sata edukacije po učesniku.

Parametar	Definicija		2013	2014	2015
Fatalne povrede	Broj povreda na radu sa fatalnim ishodom	zaposleni	0	0	0
		izvođači	0	0	0
LTI*	Broj povreda na radu sa izgubljenim danima	zaposleni	0	0	1
		izvođači	0	0	0
LTIFR**	Frekvencija povreda na radu normalizovano na milion radnih sati	zaposleni	0	0	2,39
LTISR***	Broj izgubljenih kalendarskih dana usled povreda na radu normalizovano na milion radnih sati	zaposleni	146****	0	40,72
AR	Broj dana odsustva sa rada normalizovano na 200.000 (GRI definicija)	zaposleni	5.082	6.166	5.896
Profesionalna oboljenja	Broj izgubljenih kalendarskih dana usled profesionalnih oboljenja	zaposleni	0	0	0
Sati obuka za zaposlene	Prosečan broj sati obuke o bezbednosti po zaposlenom	zaposleni	5,94	6,65	10,16
		izvođači	4,75	4,31	1,87

* Povredom na radu se smatra svaka povreda zbog koje je zaposleni odsutan sa posla, jedan ili više radnih dana, ne računajući dan povrede.

** Broj povreda sa izgubljenim danima * 1.000.000 / Ukupan broj radnih sati koji su ostvarili direktno zaposleni tokom godine; prema CSI, ne izveštava se za izvođače.

*** Ukupno izgubljenih kalendarskih dana u godini usled povreda na radu * 1.000.000 / Ukupan broj radnih sati koji su ostvarili direktno zaposleni tokom godine; prema CSI, ne izveštava se za izvođače.

**** Broj izgubljenih kalendarskih dana u 2013. godini posledica je povrede iz 2012. godine.

Najznačajnije obuke i treninzi, održani tokom 2015. godine, bili su:

- operativni treninzi za bezbedno obavljanje konkretnih radnih operacija,
- bezbedan rad u ograničenom prostoru,
- rad u uslovima povišene temperature i prašine,
- obezbeđivanje bezbednih uslova za intervenisanje na mašinama i opremi – LOTOTO procedura,
- protivpožarna zaštita,
- praktično uvežbavanje timova za reagovanje u vanrednim situacijama.

Odbori za bezbednost u TCK nosioci su stalnog unapređenja bezbednosnih procedura, kontrole sprovođenja sistema, kao i učenja na incidentima iz TITAN Grupe i celog sveta. Trenutno, u okviru našeg sistema bezbednosti, pored Glavnog odbora, funkcionišu i odbori za revizije, pravila i

procedure, i istragu incidenata. Takođe, od 5 predstavnika zaposlenih i 3 predstavnika poslodavca formiran je i odbor koji se bavi uključivanjem predstavnika zaposlenih u organizovanje i funkcionisanje sistema bezbednosti. Ovakav doprinos boljoj komunikaciji i razvijanju

atmosfere uzajamnog poverenja u kolektivu, ima ambiciju da podstakne svakodnevni rast bezbednosne kulture i dostizanje dobrih rezultata na tom planu. Bezbednost i zdravlje su prva i najvažnija tema svakog sastanka, na svim nivoima organizacije, i preduslov su za nesmetano odvijanje kompletnih radnih aktivnosti.

Sva značajna pitanja (preko 90%) iz domena bezbednosti i zdravlja zaposlenih, detaljno su razrađena i u Kolektivnom ugovoru o bezbednosti i zdravlju na radu. Nakon izmena Zakona o radu, korigovan je Kolektivni ugovor kod poslodavca, a krajem 2015. godine izvršene su i izmene Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, čime su se stekli uslovi za revidiranje Kolektivnog ugovora bezbednosti i zdravlja na radu, što će biti izvršeno u 2016. godini.

U 2015. godini, u Cementari je uspostavljena „Strategija razvoja sistema BZNR“, koja u naredne tri godine trasira smernice razvoja za sledeće oblasti:

- Uloga rukovodilaca,
- Podsticaj zaposlenih,
- Treninzi i obuke,
- Revizije, bezbednosni obilasci i pregledi,
- Upravljanje rizikom,
- Incidenti,
- Vodeći indikatori,
- Pretkvalifikacija dobavljača (vozači i vozila).

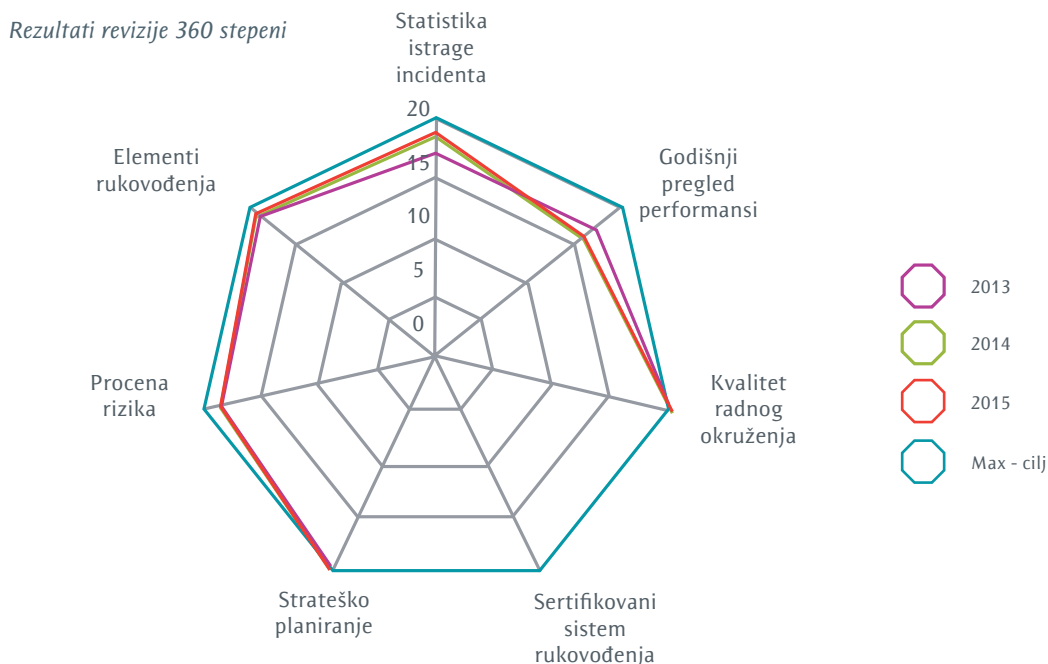
Cementara je u 2015. godini od TITAN Grupe dobila Priznanje za najbolju bezbednosnu inicijativu: „Hazard hunting („Lov na opasnosti“), koja predstavlja metodološki alat za prepoznavanje skrivenih opasnosti i rizika, i pronalaženje rešenja, namenjenih otklanjanju

uočenih nebezbednih uslova i aktivnosti, kako u redovnim rutinskim, tako i u poslovima koji se sprovode retko ili povremeno. Razvijanjem ovog pristupa, „ulovili“ smo 63 do sada neotkrivena rizika i štetnosti. Istovremeno, u TCK je realizovana 121 preventivno-korektivna mera, proistekla iz istrage incidenata, eksternih i internih revizija, i predloga za unapređenje.

Za 2015. godinu, implementiranost sistema bezbednosti i zdravlja na radu u TITAN Cementari Kosjerić iznosi 93,4%. To je ocenila Revizija 360 stepeni, koju već nekoliko prethodnih godina redovno sprovode BZNR menadžer TITAN Grupe i regionalni menadžer iz ove oblasti.

U decembru 2015. godine, uspešno je sprovedena provera usaglašenosti sistema bezbednosti sa standardom OHSAS 18001, i tom prilikom nisu uočena odstupanja. U cilju daljeg razvoja na ovom polju, zabeležena su dva zapažanja i data četiri predloga za unapređenje, što ukazuje na izuzetno kvalitetan rezultat izvršene revizije i visok nivo usklađenosti sistema bezbednosti sa zahtevima standarda.

Izradom akta o proceni rizika radnih mesta, uz izvršenu dopunu krajem 2014. godine, ustanovljeno je da u TITAN Cementari Kosjerić postoji 9 radnih mesta sa povećanim rizikom, na kojima su angažovana 32 zaposlena. Postupak procene rizika radnih mesta izvršila je eksterna kompanija, a u izradi normativa su učestvovali i članovi pododbora za bezbednost. Pored ovog dokumenta, u TCK je uspostavljena procedura procene rizika svih aktivnosti i analize bezbednosti posla, a zaposleni se sa njima upoznaju na bezbednosnim sastancima. Ukoliko je procenjen kao visokorizičan, taj posao zahteva izdavanje Opšte dozvole za rad.

Cela generacija u školi bezbednosti

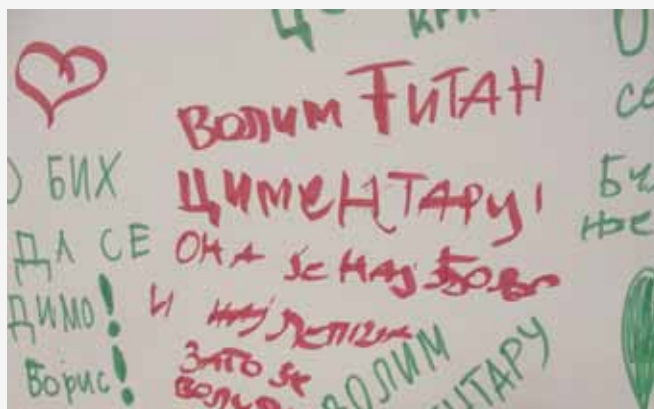
99 učenika obuhvaćeno seminarom 9 odeljenja četvrtog razreda učestvovalo u edukaciji

Četvrti godišnji ciklus radionica „Bezbednost pre svega“, kao jedna od inicijativa Titanove odgovornosti prema mladima, održan je od 27. oktobra do 25. novembra 2015. godine, sa konceptom da se od detinjstva podiže svest o bezbednosnoj kulturi – u školi, igri, saobraćaju, i usvoje osnovna pravila reagovanja u rizičnim situacijama.

Ovoga puta, znatno je proširen broj učenika četvrtog razreda, obuhvaćenih edukacijom, tako što je u rad uključena sva školska populacija tog uzrasta sa teritorije opštine. Pored matične škole „Mito Igumanović“ iz Kosjerića, obuci se pridružilo i 6 područnih odeljenja, u selima: Brajkovići, Drenovci, Mušići, Radanovci, Seča Reka i Tubići, kao i Osnovna škola „Jordan Đukanović“ sa Varde,

uz dva svoja odeljenja u Makovištu i Godečevu. Ukupno 99 učenika je pohađalo seminar, koji je i prostorno pomerio granice ka školi u Sečoj Reci, gde su prisustvovali đaci toga kraja i Varde.

U realizaciji bezbednosnog programa predavanja, demonstrativnih vežbi, animacija i vršnjačke kreativnosti, volonterski je učestvovalo 9 naših kolega iz različitih organizacionih jedinica TITAN Cementare Kosjerić, uz neizostavnu podršku saradnika iz Policijske uprave, Doma zdravlja i Vatrogasnog društva iz Kosjerića. Ovaj trening-tim se potrudio da kompleksne teme približi razumevanju dece i kod njih osvesti potrebu za bezbednim ponašanjem u svakodnevnom životu.

Zdravstvena edukacija za građane Kosjerića

Preko 200 učesnika u edukacijama

U opseg svog društveno odgovornog delovanja, adekvatnog potrebama zajednice, TITAN Cementara Kosjerić je uvrstila praksu redovne medicinske edukacije za sugrađane, pod sloganom „Jedan dom. Jedan svet. Jedno srce.“. Uloga savetovanja je da se stručno objasne rizici i načini prevencije za najčešće zdravstvene probleme, uz sugerisanje zdravih životnih navika. „Bolesti organa za varenje“ je bila tema predavanja koje je 7. aprila 2015, u Hotelu „Olympic“, održala dr Gordana Lučić, internista gastroenterohepatologije u Zdravstvenom centru Užice. Prezentovanje ove medicinske oblasti praćeno je dobrim odzivom posetilaca, zahvaljujući zalaganju zaposlenih u TCK, koji su animirali organizacije i lokalnu javnost da se pridruže kampanji unapređenja opšte zdravstvene kulture.

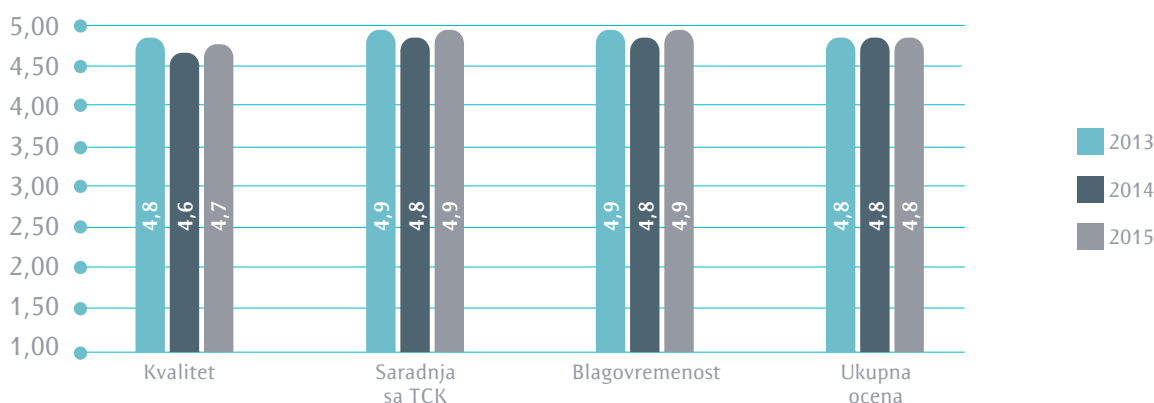
Povodom Dana deteta, 18. novembra 2015. godine organizovali smo predavanje na temu „Savremene dileme u odgajanju i vaspitavanju dece“, koje smo priredili u saradnji sa Domom zdravlja i Predškolskom ustanovom iz Kosjerića. Njihovi stručnjaci: dr Ilija Vukadinović, pedijatar, i Nada Ristović, psiholog, preneli su svoja znanja o ishrani, vakcinaciji, razvojnim fazama i disciplinovanju dece, i predstavili najčešće izazove sa kojima se susreću roditelji i vaspitači u pristupu pravilnog odgoja mladih generacija. Sudeći prema interesovanju prisutnih, najveću pažnju je privukla tema o uticaju koji na decu, roditeljstvo i porodicu imaju nove tehnologije, mediji i aktuelni društveni trendovi.

Kultura vrhunske usluge prema kupcima

U izrazito jakoj konkurenciji današnjeg poslovnog sveta, dominira kompanija koja poštuje ukupne potrebe kupca, čija je lojalnost srazmerna zadovoljstvu određenim robama i uslugama.

Zadovoljstvo svojih kupaca godinama unazad TITAN Cementara Kosjerić meri metodama savremene i validne ankete koja sveobuhvatno ispituje faktore, kao što su: kvalitet proizvoda, odnos prema kupcu, stručnost i kvalitet usluge, kvalitet otpreme i isporuke cementa, i sugestije i ideje kupaca u cilju poboljšanja saradnje.

Titanove dobre poslovne prakse, zasnovane na potencijalima stejkholdera, resursa i organizacije, podrazumevaju neizostavno uključivanje kupaca i definisanje bitnih odnosa sa njima. Da bi se obezbedila maksimalna vrednost za svakog učesnika, kompanija je razvila poslovne procese koji razumeju i ispunjavaju očekivanja kupaca.

U skladu sa važećim nacionalnim propisima, na Titanovim ambalažnim vrećama su obavezne sledeće informacije: nacionalni znak usaglašenosti proizvoda, tip cementa i standard po kome je cement sertifikovan, rok upotrebe, masa, datum pakovanja. Pored naziva i adrese proizvođača, neophodno je naznačiti sve uvoznike i njihove adrese, piktograme opasnosti sa obaveštenjima i upozorenjima, podatke o redukciji Cr(VI) i periodu redukcionog dejstva. Moraju se navesti i svi sastojci smeše koji određuju klasu opasnosti cementa, kao i uputstva o pravilnoj upotrebi, bezbednom skladištenju i rukovanju cementom.

Pored transparentnih informacija o svojstvima proizvoda, prilagođenih nacionalnom zakonodavstvu, u TCK ispunjavamo i zahteve evropskih standarda za dve vrste cementa, sa oznakom 42,5R, i kao dokaz takve usklađenosti, već dugi niz godina posedujemo CE znak koji se, takođe, nalazi na odgovarajućim vrećama obe vrste cementa.

Tokom 2015. godine, nijedan naš kupac nije uputio primedbu, vezanu za uticaj Titanovih proizvoda na bezbednost i zdravlje na radu, niti je bilo ikakvih prigovora na obeležavanje ambalaže, odnosno džakova sa

upakovanim cementom, proizvedenim u TCK, i na njima datih preporuka za bezbedno rukovanje, skladištenje i korišćenje proizvoda.

U istom periodu, na osnovu dve zvanične reklamacije koje su se odnosile na probleme u betonu, napravljenom od cementa proizvedenog u TCK, sproveli smo ispitivanje u skladu sa važećom procedurom i zvanično potvrdili da prigovori nisu osnovani, odnosno da cement ispunjava sve zahteve standarda.

Od sredine 2015. godine, zajedničkim snagama sektora Prodaje, Proizvodnje i Kvaliteta počeli smo da beležimo nezvanične pritužbe kupaca, kojih je bilo šest u 2015, i da svojim znanjem o cementima pomognemo u prevazilaženju nedoumica i nepoznatih situacija sa kojima se susreću korisnici naših proizvoda u svakodnevnom radu.

U prethodnoj godini, TITAN Cementara Kosjerić nije imala sudskih sporova povodom antikonkurentskog ponašanja i monopola, niti novčanih kazni ili nenovčanih sankcija zbog nepoštovanja zakona i propisa.

Upravljanje u lancu vrednosti

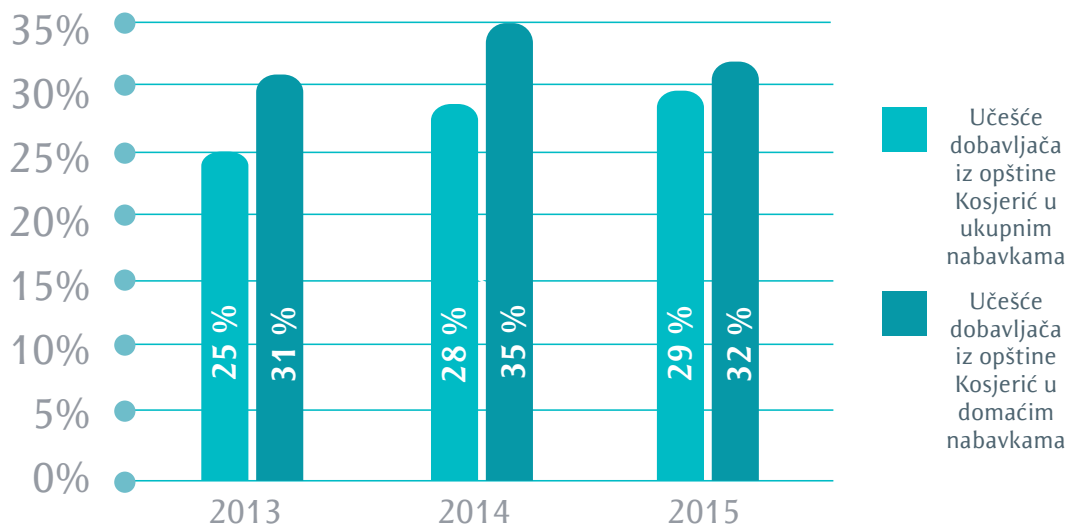
Lanac vrednosti TCK, sa dobavljačima po značajnim grupama proizvoda i usluga, kao i kriterijumima po kojima se uobičajeno vrednuju

Poštujući načela održivog razvoja, kompanija obezbeđuje i promovira odgovorno poslovanje u celom lancu nabavke. Takvim pristupom obuhvaćeni su dobavljači, na koje se utiče direktno: postupkom pretkvalifikacije dobavljača i ugovorima sa ovim stranama, i indirektno: kontinuiranim promovisanjem odgovorne nabavke. U procesu pretkvalifikacije i prilikom potpisivanja ugovora, TITAN Cementara Kosjerić zahteva da svi njeni dobavljači, u pogledu bezbednosti i zdravlja na radu, poštuju svoje zakonske obaveze, kao i normative koje im postavlja naša kompanija, i dosledno ih primenjuje na svoje zaposlene i podizvođače. Dalje instrukcije odnose se na uvažavanje relevantnih načelnih propisa u sferi zaštite životne sredine i usklađivanje poslova sa Titanovom politikom u ovoj oblasti. Takođe, od dobavljača, kao i od zaposlenih

kompanije koji učestvuju u celom lancu nabavke, očekuje se da u svojim praksama slede principe etičkog poslovanja, da neguju fer konkurenciju i poslovne odnose lišene korupcije i podmićivanja. Ovi principi etičkog poslovanja su inkorporirani u Uputstvu pri nabavkama Titan Grupe i Kodeksu ponašanja za nabavku, koji zahtevaju kontinuirani monitoring i kontrolu.

Pre nego što započne saradnju u ovom području poslovanja, kompanija vrši pretkvalifikaciju potencijalnih dobavljača, a prvenstveno ugovarača, u skladu sa svojim internim procedurama (Evaluacija dobavljača i Bezbednost izvođača) i prema standardima ISO 9001, ISO 14001 i OHSAS 18001.

Dobavljači se vrednuju prema sledećim kriterijumima:

- uticaj na životnu sredinu (poštovanje zakonskih odredbi i standardizovanih normi iz ove oblasti),
- poštovanje radnih i ljudskih prava (zaštita i bezbednost na radu, minimalna zarada, ugovorni odnos sa zaposlenima, osiguranje imovine i zaposlenih, procene rizika radnih mesta, vođenje evidencije o povredama),
- uticaj na društvo (etičko poslovanje, fer konkurencija, privredni prestupi, posedovanje i pridržavanje kodeksa ponašanja).

U 2015. godini, svih 6 novih potencijalnih izvođača radova je pretkvalifikovano, po kriterijumima poštovanja radnih i ljudskih prava i uticaja na društvo, a njih 7, sa kojima smo do sada saradivali, ponovo je evaluirano prema istim kriterijumima, pre slanja našeg zahteva da dostave ponudu za određeni posao. Dodatno, 7 novih dobavljača je pretkvalifikovano i sa aspekta uticaja na životnu sredinu.

Ocenjivanje dobavljača u TCK je kontinualni proces i nastavlja se tokom saradnje – kroz interne revizije izvođača radova, ocenu po BZNR kriterijumima nakon završenih radova i praćenjem kvaliteta proizvoda/usluge. Na kraju godine, vrši se godišnja evaluacija dobavljača sa kojima je kompanija saradivala. Pored navedenih kriterijuma, vrednuje se dodatno i kvalitet proizvoda/usluge, kvalitet saradnje i primena odgovornog poslovanja u praksi. Za 2015. godinu, evaluirano je 45% dobavljača, od kojih smo za 2 dobavljača procenili da ne želimo nastavak saradnje, jer ne poštuju principe etičkog poslovanja i fer konkurenciju, kao ni interna pravila u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu. Novih 13 dobavljača, sa kojima smo ostvarili saradnju u 2015. godini, ocenjeno je i po kriterijumima uticaja na životnu sredinu, poštovanja radnih i ljudskih prava, kao i uticaja na društvo.

Promociju društvene odgovornosti, kao vodeći zadatak u lancu nabavke, kompanija kroz svoju sferu uticaja implementira u upravljanje dobavljačima, podstičući ih da prihvataju Titanov kodeks ponašanja za nabavku i Titanove prakse poslovanja, kao i da u tom smeru razviju ili unaprede sopstvene kapacitete. Sa tim ciljem, kompanija je distribuirala 160 primeraka Kodeksa ponašanja za nabavku, uz svaki ugovor koji je zaključila sa dobavljačima u 2015. godini.

U nastojanju da deljenjem dobrih praksi i negovanjem kvalitetnih poslovnih odnosa osnažimo odgovornost kroz lanac nabavke i podignemo svest o bezbednosti i zdravlju na radu, početkom decembra 2015. godine organizovali smo prezentaciju, odnosno interaktivnu radionicu za lokalne izvođače radova i prevoznike. Tom prilikom, predstavili smo našu viziju i politiku bezbednosti i zdravlja na radu, uz ilustrativnu zajedničku analizu incidenata iz fabrika TITAN Grupe. Takođe, bliže smo objasnili postupak i značaj pretkvalifikacije izvođača radova, kojom se proverava kvalifikovanost za vršenje određenog posla. Jednosatni kurs prve pomoći, organizovan u saradnji sa Domom zdravlja i Crvenim krstom iz Kosjerića, bio je dodatno koristan za nas i naše saradnike. U kompaniji planiramo da nastavimo organizovanje ovih radionica i u narednim godinama, jer nas na to motivišu pozitivni povratni komentari učesnika.

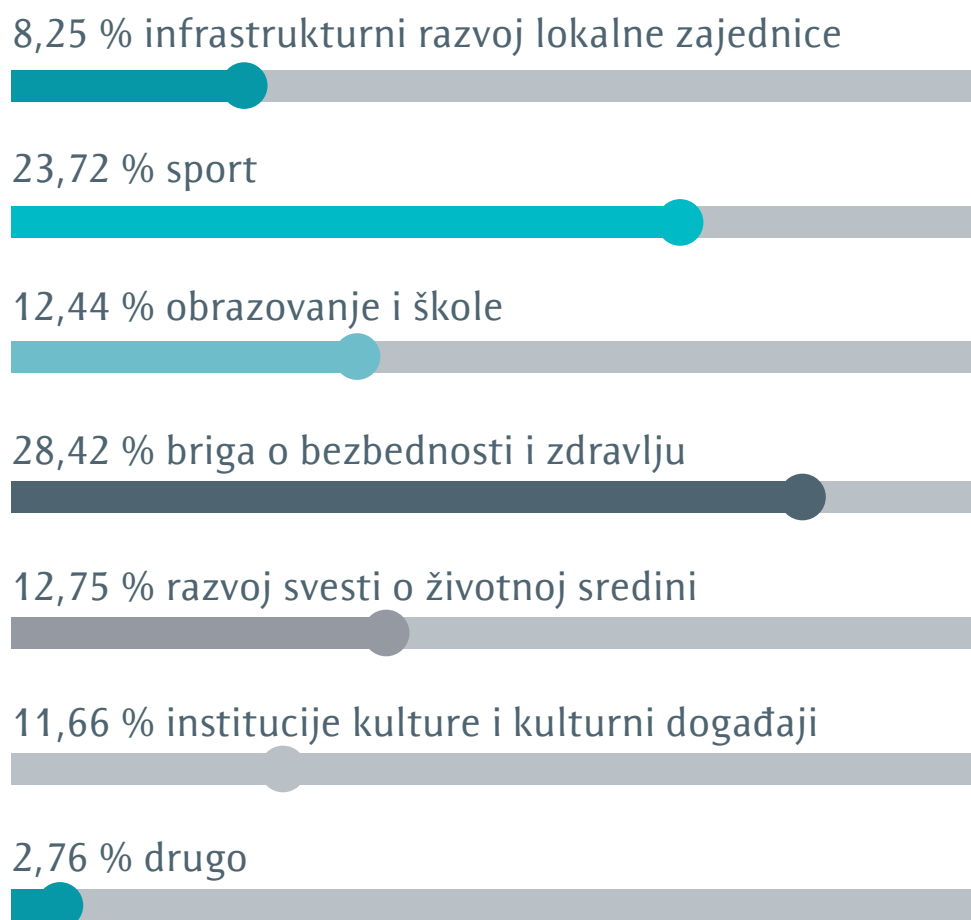
TITAN u Kosjeriću

Transparentnost i dostupnost informacija o našem poslovanju koncentrisani su u radu Info Centra TITAN Cementare Kosjerić, koji reflektuje matricu savremene i obostrane komunikacije između kompanije i javnosti. Unapređenju ove saradnje doprinose raspoložive publikacije i multimedijalni materijali sa referencama kompanije i podacima o njenim proizvodnim, društvenim i

ekološkim strategijama, uz mogućnost da se i od nadležnih u TCK dobiju pouzdana obaveštenja, relevantna za odgovorno poslovanje u zajednici. Info Centar podržava razvoj kvalitetnog života u lokalnoj sredini, jer edukativni i informativni sadržaji koje nudi, promovišu principe održivog razvoja i brige o očuvanju prirodnih resursa.

Struktura ulaganja u lokalnu zajednicu 2015. godine

UKUPNO: više od 146.000 evra

Karijera mladih kadrova osnažena Titanovim stručnim praksama

7 polaznika programa stručne prakse u TCK Stručno osposobljavanje u trajanju od 3 meseca

Postavljajući znanje i odgovorno ponašanje kao okosnicu podrške razvoju lokalne zajednice, TITAN Cementara Kosjerić u svojoj organizaciji omogućava srednjoškolicima, studentima i diplomcima da realizuju stručnu praksu i steknu nova znanja i iskustva koja će im koristiti u karijernom napredovanju. U 2015. godini, u okviru tromesečnog programa „Znanje za izazove – gradimo kulturu neprekidnog učenja”, Titanove prakse su bile dostupne za 7 praktikanata, različitih fakultetskih struka, koji su na osnovu konkursa i intervjua izabrani u najužu selekciju kandidata. Predviđena za profesionalni razvoj mladih kadrova iz Kosjerića, ova obuka pruža šansu za primenu akademskih znanja kroz upoznavanje sa poslovnim procedurama, sprovođenjem propisa i konkretnim radnim zadacima u TCK. Pored usavršavanja, polaznici stižu značajne preporuke za stručno napredovanje i pronalazak posla.

Naši napori da prenesemo znanja i stručne veštine koje će doprineti profesionalnom razvoju mladih, u narednom periodu će biti dodatno osnaženi pošto je Titan Grupa jedan od inicijatora Evropskog pakta za mlade.

Zajednica dostojna najboljih inovacijskih projekata

11 nagrađenih projekata Ukupan fond iznosi preko 20.000 evra 20 organizacija prijavilo je 27 projekata

Svečana promocija organizacija i ustanova, kao autora nagrađenih projekata na konkursu „Za moj Kosjerić” u 2015. godini, održana je 24. marta, u TITAN Cementari Kosjerić. U kategorijama kulture, ekologije, obrazovanja i socijalnog uključivanja prijavljeno je 27 predloga, iz 20 organizacija, od kojih je četvoročlani žiri odabrao 11 najuspešnijih rešenja, obeleženih idejom perspektivnih promena, odgovornosti i održivosti u lokalnoj zajednici.

Više od 20.000 evra Cementara je obezbedila za prosperitetne projekte, čija je implementacija osigurana potpisivanjem ugovora između realizatora i kompanije. U događaju su učestvovali i prošlogodišnji pobjednici konkursa koji su prezentovali svoje projektne rezultate, ukazujući na pozitivne efekte zajedničkog angažovanja u Kosjeriću.

Podrška Zdravstvenom centru u Kosjeriću

1.500.000 dinara usmereno kao pomoć za nabavku ultrazvučnog uređaja

Unapređenju zdravstvenih usluga u našoj sredini doprineće novi ultrazvučni aparat sa tri sonde, koji je počeo da radi 13. novembra 2015. godine u Domu zdravlja u Kosjeriću, zahvaljujući Titanovoj pomoći od 1.500.000 dinara, opredeljenih za kupovinu ovog uređaja, ukupno vrednog oko 1.800.000 dinara. Uz podršku i drugih kompanija i pojedinaca, moderni aparat za ultrazvuk je na raspolaganju

svim sugrađanima, a naročita korist predviđena je za buduće majke i natalitet opštine, s obzirom da je inicijativa za nabavku aparata potekla od udruženja K-Town Group iz Kosjerića, koji je, u okviru projekta „Naše bebe – naš opstanak“, osmislio širi program pomoći trudnicama, porodiljama i bebama u lokalnoj zajednici.

Ambijent vrtića oplemenjen entuzijazmom građana

40 učesnika volonterske akcije 6 sati volonterskog angažovanja po učesniku akcije

Volonterska akcija farbanja, koju su 3. oktobra 2015. godine organizovali zaposleni TITAN Cementare Kosjerić, ulepšala je ogradu dvorišta u Predškolskoj ustanovi „Olga Grbić“ u Kosjeriću. U raznobojnom dekorisanju 120 plesama, obavljenom za 6 sati rada, angažovali su

se i zaposleni u vrtiću, tako da je 40 učesnika podržalo inicijativu oplemenjivanja prostora za učenje i igru najmlađih sugrađana, dokazavši da se dobrom voljom, u mnogim aspektima, može unaprediti život zajednice.

Promocija održivosti kroz umrežavanje

Globalni dogovor UN:

www.ungc.rs

Globalni dogovor je okvir na osnovu koga se kompanije obavezuju da svoje delatnosti usaglase sa Deset univerzalnih principa iz oblasti ljudskih prava, rada, zaštite okoline i antikorupcije.

Cementna industrija Srbije (CIS): www.cis.org.rs

Udruženje članovima pruža stručnu podršku, u cilju unapređenja poslovnih praksi, zasnovanih na načelima održivog razvoja, a posebno ekoloških modela gradnje, bezbednosti i zdravlja na radu, i upotrebe obnovljivih resursa kao goriva i sirovina.

Forum za odgovorno poslovanje: www.odgovornoposlovanje.rs

Organizacija okuplja predstavnike naših najnaprednijih kompanija, i nacionalni je partner mreže CSR Europe, vodeće evropske organizacije za društveno odgovorno poslovanje. Forum podržava i podstiče kompanije na odgovorno poslovanje kojim će ostvariti pozitivan uticaj na društvo i životnu sredinu.

Inicijativa održivog razvoja u cementnoj industriji (CSI): www.wbcscdcement.org

Organizacija okuplja najveće svetske proizvođače cementa, koji posluju u preko 100 zemalja, i predstavlja globalnu inicijativu za primenu održivog razvoja u cementnoj industriji.

Globalni dogovor Ujedinjenih nacija

Usaglašenost učinka kompanije sa Deset principa Globalnog dogovora manifestuje se u njihovoj potpunoj primeni.

10 principa Globalnog dogovora	Odgovarajući GRI indikatori	Strana u ovom Izveštaju
Ljudska prava		
Princip 1: Kompanije treba da podrže i poštuju zaštitu međunarodno zagaranovanih ljudskih prava	G4-HR1, G4-HR2, G4-HR4, G4-HR10, G4-HR11, G4-SO1, G4-SO2, G4-SO9, G4-SO10	11-13, 14-15, 16, 19, 24-26
Princip 2: Kompanije ne smeju da budu saučesnici u kršenju ljudskih prava	G4-HR1, G4-HR2, G4-HR4, G4-HR10, G4-HR11	11-13, 19, 24-26
Standardi rada		
Princip 3: Kompanije treba da podrže pravo na slobodno udruživanje i pravo na kolektivne ugovore	G4-11, G4-LA4, G4-HR4	19
Princip 4: Kompanije treba da eliminišu prinudni rad	G4-HR6	Nije materijalno
Princip 5: Kompanije treba da zabrane dečiji rad	G4-HR5	Nije materijalno
Princip 6: Kompanije treba da zabrane diskriminaciju u vezi sa zapošljavanjem i zanimanjem	G4-10, G4-LA1, G4-LA2, G4-LA3, G4-LA5, G4-LA6, G4-LA7, G4-LA8, G4-LA9, G4-LA10, G4-LA11, G4-LA12, G4-LA13, G4-LA14, G4-LA15, G4-HR3	12, 13, 18, 19, 20, 21, 22, 24-26
Zaštita životne sredine		
Princip 7: Kompanije treba da preduzimaju mere predostrožnosti u vezi sa životnom sredinom	Zaštita životne sredine	31-37
Princip 8: Kompanije treba da preduzimaju mere radi promocije odgovornosti za životnu sredinu	Zaštita životne sredine	31-37
Princip 9: Kompanije treba da ohrabre razvoj i širenje tehnologija koje čuvaju životnu sredinu	Zaštita životne sredine	31-37
Antikorupcija		
Princip 10: Kompanije treba da učestvuju u borbi protiv korupcije na svim nivoima, uključujući iznudaivanje i podmićivanje	G4-SO3, G4-SO6	25, 40-41

Briga o životnoj sredini

Napori TITAN Cementare Kosjerić u rešavanju problema i izazova u oblasti zaštite životne sredine, kao što su korišćenje vode i energije, očuvanje biodiverziteta i smanjenje uticaja na klimatske promene, emisije u vazduh i upravljanje otpadom – nisu balast u našoj poslovnoj posvećenosti, već ključne aktivnosti kojima iskazujemo svoju operativnu efikasnost i fokus na održivost, istovremeno obezbeđujući potrebne dozvole za naše poslovanje.

Usaglašenost sa propisima i najboljim praksama u oblasti zaštite životne sredine nama je krucijalno važno, kao sistemski mehanizam za dostizanje potrebnih standarda i dobijanje dozvole za rad. Za poboljšanje i održanje performansi u oblasti zaštite životne sredine TITAN Cementara Kosjerić, kao i TITAN Grupa, izdvajaju značajna

sredstva, osiguravajući poštovanje lokalnih propisa i dostizanje internih, kompanijskih ciljeva, koji su često zahtevniji od okvirne regulative.

Da bismo u ovoj oblasti pratili svoj napredak, identifikovali probleme, i planirali nove inicijative i programe, redovno sprovodimo interne i eksterne revizije. Naš sistem upravljanja zaštitom životne sredine oslanja se na Politiku životne sredine, koju smo usvojili 2009. godine. Ona u sferi poslovanja odražava stav da naši ključni izazovi u rukovođenju treba da budu posvećeni problemima zaštite životne sredine, sa kojima se suočava čitavo društvo.

U 2015. godini smo usvojili i nove ciljeve u oblasti zaštite životne sredine, koje treba da dostignemo do 2020. godine.

■ Energija i klimatske promene

Toplotna i električna energija, zajedno sa sirovinama, čine osnovne resurse za industrije proizvodnje cementa i građevinarstva, koje su visoko energetske zahtevne. S obzirom da takve operacije mogu imati dalekosežni uticaj na klimatske promene, u TITAN Cementari Kosjerić se sistematski bavimo ovim izazovima, kroz uvođenje i upotrebu biomase i alternativnih sirovina u našem proizvodnom ciklusu, kao i praćenjem i evidentiranjem količina upotrebljenih energenata. Tu strategiju zasnivamo na principu predostrožnosti, pomoću kojeg predviđamo

i redukujemo potencijalne rizike u domenu smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte, iako su naučna tumačenja ovih problema nepotpuna.

S obzirom da je TITAN Grupa članica WBCSD/CSI, obračun i izveštavanje emisija ugljen-dioksida, kao i utrošene energije obavljamo u skladu sa CSI Smernicama za CO₂ i energiju (CO₂ and Energy Protocol: CO₂ and Energy Accounting and Reporting Standard for the Cement Industry, ver. 3.0).

Energija

Proizvodnja cementa je energetski intenzivan proces koji zahteva velike količine toplotne i električne energije.

Korišćenjem termalne energije, dobijene direktnim sagorevanjem fosilnih goriva, u TCK su omogućeni procesi proizvodnje klinkera i tehnološke pare, rad opreme i mašina sa motorima sa unutrašnjim sagorevanjem, dok se električna energija koristi za pokretanje ostale opreme. Nastojeći da racionalizujemo potrošnju termalne energije, od januara 2015. godine smo, za potrebe zagrevanja radnog prostora, pustili u rad novi kotao koji koristi termalnu energiju iz obnovljivih izvora – drvnog peleta.

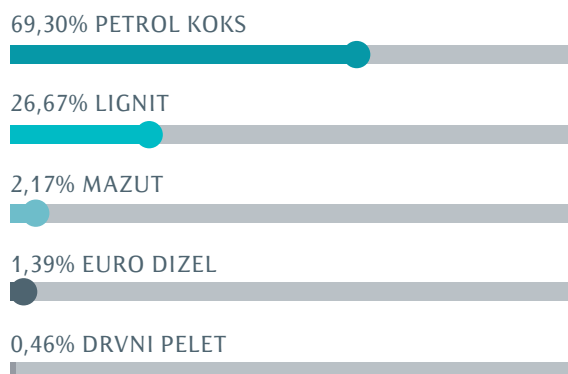
U 2015. godini, potrošnja energije u TITAN Cementari Kosjerić bila je, srazmerno proizvodnji cementa, u skladu sa pokazateljima potrošnje energije u cementarama TITAN Grupe (<http://integratedreport2015.titan.gr/>).

U istom periodu, specifična potrošnja energije po jedinici proizvoda bila je na nivou dostignutih vrednosti u Grupi (<http://integratedreport2015.titan.gr/>). Detaljniji prikaz podataka o utrošku termalne i električne energije u TCK podleže specifičnim ograničenjima poverljivosti u skladu sa politikom Kompanije.

Daljom racionalizacijom proizvodnje tehnološke pare i optimizovanjem vremena rada kotlova, koje smo započeli 2012. godine, kao i uspostavljanjem ekonomičnijeg režima grejanja radnih prostorija nakon ugradnje novog kotla na drveni pelet, postignuta je ušteda od 5,43 TJ energije.

Potrošnja termalne energije prema tipovima goriva (%)

Racionalizacija potrošnje termalne energije za grejanje

Od početka rada Cementare, daleke 1976. godine, u fabričkoj kotlarnici funkcionišu dva parna kotla na mazut, pojedinačne snage 1,98 MW. Oni proizvode zasićenu vodenu paru koja se višenamenski koristi: za zagrevanje mazuta prilikom istakanja iz transportnih sredstava u rezervoare, za zagrevanje instalacije ispred glavnog gorionika rotacione peći i za sistem grejanja u prostorijama. U cilju energetske efikasnosti i ekonomske isplativosti, a na osnovu prethodne stručne analize, TITAN Cementara Kosjerić je odlučila da optimizuje sistem za grejanje prostorija, tako što će mazut, kao skuplji energent, zameniti jeftinijim drvnim peletom i ugraditi efikasniji kotao manje snage.

Planirani radovi obuhvatali su rekonstrukciju kotlarnice i ugradnju toplovodnog kotla kompanije Viessmann, tip Pyrotec 530, snage 530 kW, za sagorevanje drvnog peleta. Pored građevinskih zahvata u kotlarnici, intervencije su podrazumevale izradu i montažu silosa za skladištenje

peleta i sistema za transport, rekonstrukciju podstanice, ugradnju novih pumpi i ostale opreme, i instaliranje sistema za upravljanje svom opremom.

U sadašnjim prilikama, voda za potrebe grejanja može da se zagreva na dva načina: pomoću novoinstaliranog toplovodnog kotla na pelet ili pomoću parnih kotlova na mazut, koji su i dalje u funkciji i služe kao alternativa. Odabir izvora toplote (toplovodni ili parni kotao) vrši se ručno, preko kontrolnog ormara, a sistemom grejanja dalje upravlja odgovarajući softverski program koji automatski reguliše toplotu za potrošače, zavisno od vrednosti spoljne temperature, smenskog rasporeda i radnog kalendara.

Ukupna vrednost projekta iznosila je 215.000 evra. Finansijski efekti i ove Titanove investicije proističu iz mobilnosti kompanije da, ulaganjem u tehnološke inovacije, strateški doprinosi očuvanju resursa i smanjenju uticaja na okruženje, sa kojim stvara zajedničke vrednosti.

Emisija CO₂

U skladu sa smernicama WBCSD/CSI, TITAN Cementara Kosjerić obračunava direktnu emisiju ugljen-dioksida koja potiče od aktivnosti proizvodnje cementa i o tim podacima redovno izveštava. Ovo praćenje se kontinuirano sprovodi, iako u Srbiji još uvek ne postoji obaveza obračuna i izveštavanja o emisijama CO₂.

Tokom proizvodnje cementa, ukupna direktna emisija CO₂ nastaje kao rezultat sledećih procesa: kalcinacije karbonata i sagorevanja organskog ugljenika, sadržanih u sirovinskom brašnu; sagorevanja goriva u rotacionoj peći za proizvodnju klinkera; sagorevanja goriva za potrebe grejanja i transporta materijala u fabričkom krugu. Da bismo redukovali emisije iz navedenih izvora, naše mere unapređenja usmeravamo ka povećanju energetske efikasnosti procesa proizvodnje klinkera, smanjenju udela klinkera u cementu i korišćenju alternativnih goriva, odnosno biomase.

Ukupna direktna emisija ugljen-dioksida u 2015. godini iznosila je 0,24 miliona tona, i bila je za oko 6,2% veća nego u 2014. godini, usled povećanog obima proizvodnje. Istovremeno, ukupna emisija biogenog CO₂, poreklom od sagorevanja drvnog peleta, iznosila je 488 tona. Specifična direktna emisija ugljen-dioksida po toni proizvoda bila je 604,7 kg CO₂/t_{proizvoda}, što je za 1,8% manje, u odnosu na 2014. godinu.

Upotrebom drvnog peleta, kojim smo zamenili mazut kao energent za grejanja radnih prostorija, TITAN Cementara Kosjerić je u 2015. godini smanjila emisije CO₂ za 764 tone.

Emisije u vazduh

Prilikom korišćenja fosilnih goriva u cementnoj industriji, osnovne emisije u vazduh čine azotovi oksidi (NO_x), sumporovi oksidi (SO₂) i praškaste materije, prouzrokovani radom rotacione peći za proizvodnju klinkera. Efektivno upravljanje emisijama u Cementari obezbeđujemo adekvatnim rukovođenjem proizvodnim procesima, redovnim održavanjem opreme, kao i kontinualnim praćenjem nivoa emisija na glavnim emiterima.

U maju 2015. godine, TITAN Cementara Kosjerić je od nadležnog Ministarstva dobila Saglasnost za kontinualno merenje emisije iz stacionarnih izvora zagađenja. Na ostalim emiterima praškastih materija vrše se periodična merenja emisije, od strane ovlašćenih institucija.

Granične vrednosti emisija u vazduh propisane su Uredbom o graničnim vrednostima emisija zagađujućih materija u vazduh, kao i IPPC dozvolom, koju je TITAN Cementara Kosjerić dobila u junu 2011. godine. Takođe, interno smo postavili zahtevnije ciljeve i obavezali smo se da ih dostignemo do 2020. godine. O svojim emisijama

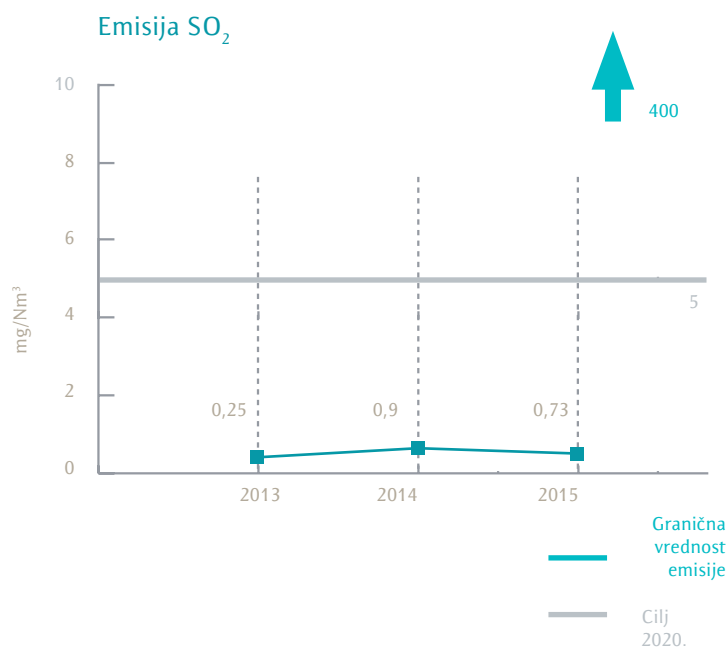
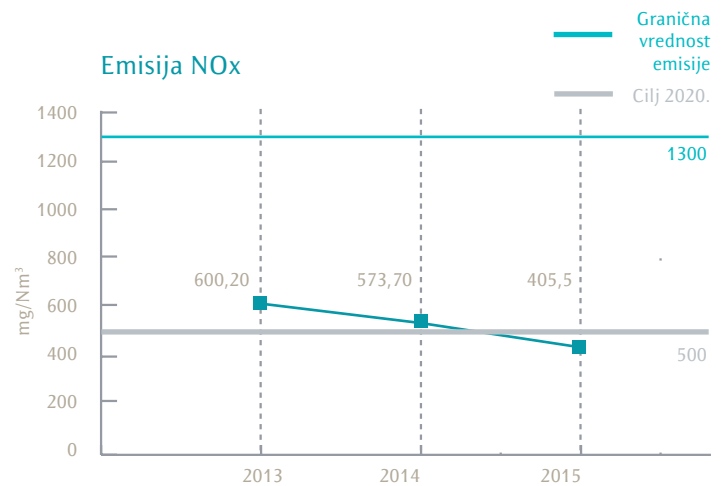
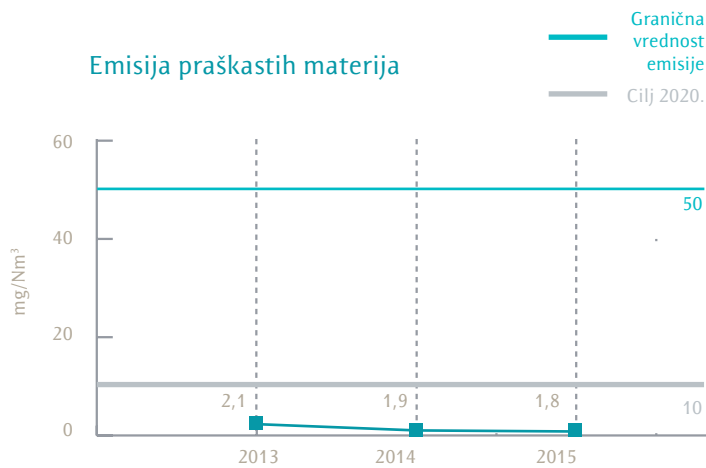
TCK redovno izveštava nadležno Ministarstvo i Agenciju za zaštitu životne sredine, a petnaestodnevne prosečne vrednosti emisija objavljujemo na našem veb-sajtu: www.titan.rs.

Za obračun i izveštavanje o emisijama rukovodimo se WBCSD/CSI Smernicama za monitoring emisija i izveštavanje (Guidelines for Emissions Monitoring and Reporting in the Cement Industry, ver. 2.0).

U 2015. godini, ukupna emisija praškastih materija iznosila je 1,14 tona, što je za 5,4% više nego u 2014. godini, kao posledica većeg broja radnih sati peći.

Ukupna emisija azotovih oksida u 2015. godini iznosila je 262,3 tone, i zbog povećanog korišćenja lignita u ovom periodu pokazuje smanjenje u odnosu na prethodnu godinu.

U 2015. godini, ukupna emisija SO₂ iznosila je 0,47 tone, a to je za 0,04 tone manje nego u 2014. godini.

■ Očuvanje resursa

Razvoj, sprovođenje i praćenje programa za efikasnije korišćenje prirodnih resursa ima izuzetan značaj u našem poslovanju i utemeljuje Titanovu politiku zaštite životne sredine. Korišćenjem alternativnih sirovina u proizvodnom

procesu, doprinosimo ne samo smanjenju eksploatacije neobnovljivih sirovinskih materijala, već i rešavanju problema deponovanja industrijskih nusproizvoda.

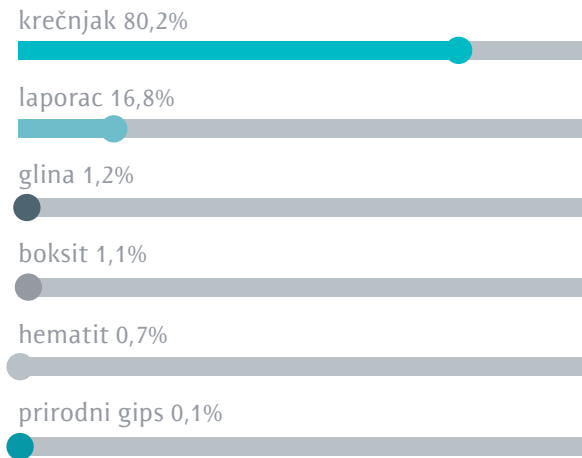
Prirodni i alternativni sirovinski materijali

Za proizvodnju cementa tokom 2015. godine, TITAN Cementara Kosjerić je potrošila ukupno 581.546,18 tona sirovinskih materijala. Od toga, prirodni sirovinski materijali učestvovali su sa 514.503,04 tone, dok je udeo

sekundarnih – alternativnih sirovinskih materijala iznosio 67.043,14 tona, odnosno 11,53% od ukupne količine, a to je za 3,77% manje nego u 2014. godini.

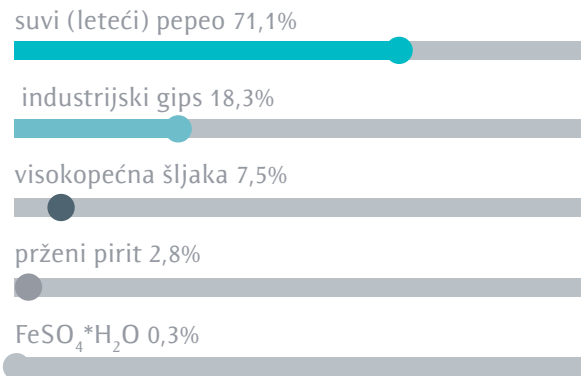
Potrošnja prirodnih sirovinskih materijala (%)

UKUPNO: 514.503,04 t

Potrošnja sekundarnih sirovina (%)

UKUPNO: 67.049,14 t

Voda

Efikasno korišćenje vode za TITAN Cementaru Kosjerić jeste važan cilj u oblasti zaštite životne sredine, ali i način za smanjenje troškova organizacije. Iz tog razloga, CSR odbor TITAN Grupe redovno ocenjuje efikasnost naše politike održivog razvoja u delu koji se odnosi na upravljanje vodom, usaglašavajući sva poboljšanja sa CSR odborima u drugim fabrikama Grupe.

U Cementari voda se koristi za industrijske i sanitarne potrebe, i kao voda za piće. Za industrijske procese zahvatamo vodu iz reke Skrapež i sakupljenu atmosfersku i drenažnu vodu, dok se pijaćom i sanitarnom vodom snabdevamo iz gradskog vodovoda. Od 2014. godine, u funkciji je sistem za recirkulaciju industrijske vode koji je doprineo da se značajno smanji količina zahvaćene vode iz Skrapeža, u odnosu na period pre puštanja ovog postrojenja u rad.

Industrijsku vodu u proizvodnji koristimo isključivo kao rashladni medij (hlađenje materijala, gasova, opreme) i za pranje saobraćajnica, tako da se u našem tehnološkom ciklusu ne stvaraju otpadne procesno-tehnološke vode.

Za potrebe nesmetanog obavljanja proizvodnog procesa u TCK, u 2015. godini je zahvaćeno ukupno 58.765,8 m³ vode, od čega je 1.141,2 m³ bila voda zahvaćena iz Skrapeža, 37.230,6 m³ – sakupljena kišna i drenažna voda, dok je količina vode iz gradskog sistema za vodosnabdevanje iznosila 20.394 m³.

Putem sistema za recirkulaciju industrijske vode ponovo smo iskoristili 462.144 m³ prečišćene otpadne vode, ili 92,33% od naših ukupnih potreba za vodom.

Naši visoki kriterijumi u implementaciji sistema za zaštitu voda podrazumevaju da se sve otpadne, drenažne i atmosferske vode u kompaniji prečišćavaju do zahtevanog nivoa kvaliteta i tek nakon tog procesa ispuštaju u reku Skrapež. Na osnovu redovnog praćenja kvaliteta naših prečišćenih otpadnih voda, kao i vode reke Skrapež, izveštaji i analize pokazuju da su zadovoljeni propisani uslovi za ispuštanje otpadnih voda u vodotok. Uspostavljenim sistemima prečišćavanja otpadnih voda i recirkulacijom industrijske vode, postigli smo da naš rad nema značajnih uticaja na kvalitet i kvantitet vode u reci Skrapež. Nakon tretmana prečišćavanja, u reku Skrapež je ispušteno 99.649 m³ vode.

Upravljanje otpadom

Tehnološki ciklus proizvodnje klinkera i cementa ne proizvodi nikakav otpad. On nastaje isključivo u procesu održavanja postrojenja i pakovanja proizvoda, i sva njegova količina iz TCK predaje se ovlašćenim sakupljačima i operaterima na dalji tretman.

Generisana količina otpada tokom 2015. godine, u TITAN Cementari Kosjerić je iznosila 167,28 tona. Neopasnog otpada (metalni otpad, papirni otpad, otpadne palete,

otpadna folija, komunalni otpad, itd.) bilo je 151,4 tone, od čega je 120,2 tone predato ovlašćenim operaterima na reciklažu, dok je 31,2 tone prosleđeno ovlašćenom operateru na odlaganje. Količina generisanog opasnog otpada (otpadna ulja i masti, akumulatori, sijalice, itd.) iznosila je 15,88 tona. Sve količine generisanog opasnog otpada u 2015. godini su predate ovlašćenim operaterima na dalji tretman.

Ambalažni otpad

U 2015. godini, TITAN Cementara Kosjerić je za pakovanje svojih proizvoda upotrebila ukupno 2.526,9 tona ambalažnog materijala, prema sledećoj strukturi:

- papirna ambalaža – 564,1 tona
- plastična ambalaža – 59,7 tona
- drvena ambalaža – 1.903,1 tona.

Ukupan udeo upotrebljene ambalaže za pakovanje cementa, dobijene iz neobnovljivih izvora, iznosio je 2,4%, dok je preostalih 97,6% proizvedeno od obnovljivih materijala (papir, drvo).

Na tržište Republike Srbije, TITAN Cementara Kosjerić je isporučila ukupno 1.756 tona ambalaže i, u saradnji sa ovlašćenim operaterom, za 2015. godinu ispunila svoje obaveze, vezane za nacionalnu strategiju Plana smanjenja ambalažnog otpada. U tim okvirima, Cementara nastavlja svoje aktivnosti kako bi cilj uspešnog sprovođenja nacionalne strategije bio ostvaren.

Očuvanje biodiverziteta

Odgovornim i sistematičnim upravljanjem zemljištem, unutar i oko naših operacija, uvećavamo svoj doprinos očuvanju prirode. Zato smo u 2015. godini, na našim kopovima Suvo vrelo i Godljevo nastavili da realizujemo Planove rehabilitacije, koje smo izradili 2013. godine. Prema predviđenoj dinamici, u prethodnoj godini smo izvršili rekultivaciju dela kopova Suvo vrelo i Galovići, gde smo zasadili 235 sadnica javora.

Biološku rekultivaciju sprovodimo radi stvaranja zaštitnog šumskog pojasa, sprečavanja erozije, osiguravanja stabilnosti zemljišta, zaštite tla i regulacije oticanja vode.

Osim novih stabala na kopovima, u 2015. godini zasadili smo i 100 sadnica belog bora, smaragdne tuje i srebrne smrče u fabričkom krugu.

Postignuti rezultati

Performanse TITAN Cementare Kosjerić	2013	2014	2015	Cilj 2020.
Potrošnja prirodnih sirovinskih materijala (t)	468.191,7	466.429	514.503,04	
Potrošnja sekundarnih sirovina (t)	53.195,4	70.856,8	67.043,14	
Udeo sekundarnih sirovina u potrošnji materijala	10,2%	15,2%	11,53%	
Udeo sekundarnih sirovina u potrošnji materijala (prema WBCSD-CSI)	9,7% _{SUVO}	13,1% _{SUVO}	11,49% _{SUVO}	12% _{SUVO}
Zahvaćena voda – ukupno (m ³)	597.684,40	56.272,8	58.765,8	
zahvaćena voda iz reke (m ³)	581.764,40	1.871,3	1.141,20	
kišna i drenažna voda (m ³)	-	42.992,5	37.230,6	
voda za piće (m ³)	15.920	11.409	20.394	
Ispuštena voda (m ³)	516.290,40	182.069	99.649	
Potrošnja vode (l/t _{cementa})	223,1	118,0	93,6	220
Ukupna direktna emisija CO ₂ (miliona t)	0,22	0,23	0,24	
Specifična direktna emisija CO ₂ (kg CO ₂ /t _{proizvoda})*	623	615,8	604,73	637,3
Udeo klinkera u cementu	71,45%	70,45%	69,72%	72,0%
Ukupna emisija praškastih materija (t)	1,05	1,08	1,14	
Emisija praškastih materija (mg/Nm ³)	2,1	1,88	1,76	10
Ukupna emisija NO _x (t)	296,9	329,4	262,3	
Emisija NO _x (mg/Nm ³)	600,2	573,7	405,5	500
Ukupna emisija SO ₂ (t)	0,12	0,52	0,47	
Emisija SO ₂ (mg/Nm ³)	0,25	0,9	0,73	5
Reciklirana (eksterno) količina otpada (t)	166,58	417,4	163,16	

* Proizvod je cementitious products prema WBCSD

Troškovi u oblasti životne sredine	2015
Upravljanje zaštitom životne sredine (000 €)	252,1
Pošumljavanje (000 €)	8,9
Remedijacija (000 €)	/
Obuke i razvoj svesti o životnoj sredini (000 €)	/
Troškovi primene tehnologija za unapređenje životne sredine (000 €)	61,7
Upravljanje otpadom (000 €)	10,8
Ukupno (000 €)	333,6

Dobra postignuća TITAN Cementare Kosjerić u zaštiti životne sredine potvrđuje i činjenica da tokom 2015. godine nije bilo akcidentnih prosipanja materijala, goriva, otpada, kao ni izlivanja ulja i hemikalija. Takođe,

u istom periodu nije bilo ni kaznenih mera, predviđenih za nepridržavanje zakona i propisa u oblasti zaštite životne sredine.

GRI INDEKS

#	Informacije	Strana u ovom Izveštaju
1. Strategija i analiza		
G4-1	Izjava generalnog direktora	4
G4-2	Ključni uticaji	10, 11
2. Profil organizacije		
G4-3	Naziv organizacije	5
G4-4	Osnovni brendovi, proizvodi i/ili usluge	8
G4-5	Lokacija sedišta organizacije	5, 42
G4-6	Broj zemalja u kojim organizacija posluje	4, 42
G4-7	Priroda vlasništva i pravni oblik	5
G4-8	Tržišta na kojima organizacija posluje	8
G4-9	Veličina organizacije	6, 11, 18
G4-10	Struktura zaposlenih	13, 18
G4-11	Procenat zaposlenih na koje se odnosi kolektivni ugovor	19
G4-12	Lanac nabavke	25
G4-13	Značajne promene u toku perioda izveštavanja	Nije bilo
3. Posvećenost eksternim inicijativama		
G4-14	Primena principa predostrožnosti (Rio Deklaracija)	12
G4-15	Povelje, principi ili inicijative koje organizacija podržava	30
G4-16	Članstvo u udruženjima koje organizacija smatra značajnim	30
4. Materijalni aspekti i granice		
G4-17	Subjekti uključeni u konsolidovane finansijske izveštaje	42
G4-18	Postupak za definisanje sadržaja izveštaja	16,17
G4-19	Materijalni aspekti	17
G4-20	Ocena i granice materijalnosti unutar organizacije	Nije primenljivo
G4-21	Ocena i granice materijalnosti van organizacije	17
G4-22	Efekat i razlozi korigovanja informacija datih u ranijim izveštajima	/
G4-23	Promene u odnosu na prethodne periode izveštavanja	/

#	Informacije	Strana u ovom Izveštaju
5. Uključivanje zainteresovanih strana		
G4-24	Lista aktera / zainteresovanih strana	9
G4-25	Osnova za identifikaciju aktera / zainteresovanih strana	9
G4-26	Uključivanje zainteresovanih strana	9, 16
G4-27	Ključne teme za zainteresovane strane i kako organizacija na njih odgovara	9, 16, 17
6. Profil izveštaja		
G4-28	Period izveštavanja	42
G4-29	Datum prethodnog izveštaja	6
G4-30	Ciklus izveštavanja	6
G4-31	Kontakt za pitanja u vezi sa izveštajem	42
G4-32	GRI indeks	38-41
G4-33	Verifikacija izveštaja	43-44
7. Upravljanje		
G4-34	Struktura upravljanja organizacijom	12
G4-35	Delegiranje odgovornosti o društvenim, ekonomskim i ekološkim temama	12,13
G4-36	Odgovornost za ekonomska i socijalna pitanja	12,13
G4-37	Mehanizam za komunikaciju akcionara i zaposlenih sa upravnim telom	12,13
8. Etika i integritet		
G4-56	Vrednosti i principi etičnog poslovanja	5, 7
G4-57	Mehanizam za savetovanje u vezi sa etičkim i pravnim pitanjima organizacije	18
G4-58	Mehanizam za prijavljivanje kršenja etičkih i pravnih normi organizacije	18

EKONOMSKI POKAZATELJI			
Aspekt	#	Indikator	Strana u ovom Izveštaju
Ekonomski učinak	G4-DMA	Pristup upravljanju	7, 8
	G4-EC1	Direktna generisana i distribuirana ekonomska vrednost	7
	G4-EC2	Finansijski uticaji i drugi rizici u vezi sa klimatskim promenama	12-13
	G4-EC3	Obaveze iz definisanog plana beneficija	19
	G4-EC4	Značajna finansijska pomoć od vlade	Nije bilo
Prisustvo na tržištu	G4-DMA	Pristup upravljanju	18, 19
	G4-EC5	Odnos najniže plate u kompaniji i minimalne zarade u Srbiji, prema polu	19
	G4-EC6	Lokalno zapošljavanje i procenat top menadžmenta iz lokalne zajednice	19
Indirektni ekonomski uticaj	G4-EC7	Razvoj i uticaj ulaganja u infrastrukturu	11
	G4-EC8	Značajni ekonomski uticaji	10, 11
Prakse nabavke	G4-DMA	Pristup upravljanju	24-26
	G4-EC9	Procenat troška za lokalne dobavljače	11
POKAZATELJI ŽIVOTNE SREDINE			
Aspekt	#	Indikator	Strana u ovom Izveštaju
Materijali	G4-DMA	Pristup upravljanju	31
	G4-EN1	Korišćeni materijali, prema težini ili zapremini	35
	G4-EN2	Procenat korišćenih recikliranih ulaznih materijala	35, 36
Energija	G4-DMA	Pristup upravljanju	31
	G4-EN3	Potrošnja energije u organizaciji	31
	G4-EN4	Potrošnja energije van organizacije	376,7 Tj
	G4-EN5	Specifična potrošnja energije	31
	G4-EN6	Smanjenje potrošnje energije	31
	G4-EN7	Smanjenje zahtevane potrošnje energije u proizvodima	33
	Voda	G4-DMA	Pristup upravljanju
G4-EN8		Ukupna potrošnja vode, prema izvoru	35
G4-EN9		Izvori vode znatno pogođeni korišćenjem vode	35
G4-EN10		Procenat ili zapremina reciklirane i ponovo korišćene vode	35
Biodiverzitet	G4-DMA	Pristup upravljanju	36
	G4-EN11	Zemljište koje se nalazi uz ili u zaštićenim područjima	Nije primenjivo
	G4-EN12	Opis značajnih uticaja na biodiverzitet u zaštićenim područjima	Nije primenjivo
	G4-EN13	Zaštićena ili obnovljena staništa	36
	G4-EN14	Ukupan broj ugroženih vrsta sa Crvene liste IUCN-a i nacionalne liste koje imaju staništa na područjima obavljanja delatnosti	Nije primenjivo
Emisije	G4-DMA	Pristup upravljanju	31-34
	G4-EN15	Ukupne direktne emisije gasova sa efektom staklene bašte (Područje 1)	33
	G4-EN16	Indirektne emisije gasova sa efektom staklene bašte (Područje 2)	Ukupna indirektna emisija CO ₂ je bila 0,035 miliona tona ¹
	G4-EN17	Ostale indirektno emisije gasova sa efektom staklene bašte (Područje 3)	
	G4-EN18	Specifična emisija gasova sa efektom staklene bašte	/
	G4-EN19	Smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte	33-34
	G4-EN20	Emisije supstanci koje uništavaju ozon	33-34
	G4-EN21	NO _x , SO _x i druge važne emisije	Nije primenjivo. U procesu proizvodnje cementa nema emisije supstanci koje uništavaju ozon.

* Potrošnja energije van organizacije je predstavljena u skladu sa Uredbom o utvrđivanju graničnih vrednosti godišnje potrošnje energije na osnovu kojih se određuje koja privredna društva su obveznici sistema energetskeg menadžmenta, godišnjih ciljeva uštede energije i obrasca prijave o ostvarenoj potrošnji energije („Službeni glasnik RS“ br.18/16).

Otpadne vode i otpad	G4-DMA	Pristup upravljanju	35
	G4-EN22	Otpadne vode	35
	G4-EN23	Ukupna količina otpada i metode odlaganja	35-36
	G4-EN24	Broj velikih akcidentnih prosipanja materijala	37
	G4-EN25	Težina transportovanog, uvezenog, izvezenog ili obrađenog otpada koji se smatra opasnim prema uslovima Bazelske konvencije Aneks I, II, III i VIII, i procenat transportovanog otpada otpremljenog u inostranstvo	36
	G4-EN26	Identitet, veličina, zaštićeni status i vrednost s obzirom na biološku raznovrsnost voda i povezanih staništa koja su u znatnoj meri pogođena ispuštanjem i isticanjem vode iz organizacije	Nije primenljivo
Proizvodi i usluge	G4-DMA	Pristup upravljanju	
	G4-EN27	Obim ublažavanja uticaja na životnu sredinu proizvoda i usluga	36
	G4-EN28	Procenat preuzetih prodatih proizvoda i njihovih ambalažnih materijala po kategorijama	36
Usaglašenost	G4-EN29	Vrednost značajnih novčanih kazni i ukupan broj nenovčanih sankcija zbog nepridržavanja zakona i propisa iz oblasti zaštite životne sredine	Nije bilo, strana 37
Transport	G4-DMA	Pristup upravljanju	/
	G4-EN30	Značajni uticaji na životnu sredinu usled transporta proizvoda i drugih dobara, i materijala korišćenih za delatnost organizacije, kao i transporta radnika	/
Opšte	G4-DMA	Pristup upravljanju	32
	G4-EN31	Ukupni troškovi i ulaganja u životnu sredinu	37
Procena dobavljača na osnovu uticaja na životnu sredinu	G4-DMA	Pristup upravljanju	24-26
	G4-EN32	Procenat novih dobavljača koji su provereni pomoću kriterijuma uticaja na životnu sredinu	24-26
	G4-EN33	Značajni stvarni i potencijalni negativni uticaji lanca nabavke na životnu sredinu i preduzete mere	24-26
Žalbeni mehanizmi po osnovu životne sredine	G4-DMA	Pristup upravljanju	37
	G4-EN34	Broj sporova u vezi sa uticajem na životnu sredinu koji su pokrenuti, obrađeni i rešeni putem formalnih mehanizama rešavanja sporova	37
DRUŠTVENI POKAZATELJI: PRAKSE ZAPOSĻAVANJA I RADA			
Aspekt	#	Indikator	Strana u ovom Izveštaju
Zapošljavanje	G4-DMA	Pristup upravljanju	18, 19
	G4-LA1	Fluktuacija zaposlenih, po polu	18
	G4-LA2	Beneficije za zaposlene koje nisu obezbeđene zaposlenima na određeno vreme ili zaposlenima sa nepunim ili delimičnim radnim vremenom	Sve beneficije, osim jubilarnih nagrada, obezbeđene su, bez obzira na trajanje ugovora
	G4-LA3	Povratak na posao i stopa zadržavanja posle odsustva radi nege deteta	19
	Odnosi rada i rukovođenja	G4-DMA	Pristup upravljanju
G4-LA4		Minimalni period obaveštavanja o značajnim promenama	19
Bezbednost i zdravlje na radu	G4-DMA	Pristup upravljanju	21-22
	G4-LA5	Procenat zaposlenih, zastupljenih u zajedničkim odborima za bezbednost i zdravlje na radu	21
	G4-LA6	Povrede na radu i odsustva	21
	G4-LA7	Zaposleni na radnim mestima sa povećanim rizikom	22
	G4-LA8	Pitanja bezbednosti i zdravlja na radu obuhvaćena sporazumima sa sindikatima	22
Obuke i razvoj	G4-DMA	Pristup upravljanju	14, 18, 19
	G4-LA9	Prosečan broj trening sati po zaposlenom, po polu i kategoriji	20
	G4-LA10	Edukacija menadžmenta i zaposlenih koja omogućuje zapošljivost i upravljanje karijerom	20
	G4-LA11	Procenat zaposlenih koji dobijaju redovnu povratnu informaciju o učinku	18
Jednake mogućnosti	G4-DMA	Pristup upravljanju	12, 19
	G4-LA12	Struktura upravljačkih tela i zaposlenih	12
Jednaka zarada za žene i muškarce	G4-DMA	Pristup upravljanju	19
	G4-LA13	Odnos osnovne zarade za žene i muškarce, po kategoriji zaposlenih	19
Ocena dobavljača u vezi sa radnim praksama	G4-DMA	Pristup upravljanju	24-26
	G4-LA14	Procenat novih dobavljača procenjenih na osnovu radnih praksi	24-26
	G4-LA15	Značajni uticaji na radne prakse kroz lanac nabavke	24-26
Žalbeni mehanizmi u vezi sa radom	G4-DMA	Pristup upravljanju	18, 19
	G4-LA16	Broj žalbi u vezi sa radnim praksama kroz formalne mehanizme komunikacije	Nije bilo

DRUŠTVENI POKAZATELJI: LJUDSKA PRAVA

Aspekt	#	Indikator	Strana u ovom Izveštaju
Investicije	G4-DMA	Pristup upravljanju	14-15
	G4-HR1	Ukupan broj i procenat značajnih investicija i ugovora koje uključuju odredbe o ljudskim pravima	Nije bilo
	G4-HR2	Ukupan broj sati obuke o ljudskim pravima	14-15
Zabrana diskriminacije	G4-DMA	Pristup upravljanju	19
	G4-HR3	Ukupan broj incidenata diskriminacije	Nije bilo
Sloboda udruživanja i kolektivno pregovaranje	G4-DMA	Pristup upravljanju	19
	G4-HR4	Mogućnost kršenja prava udruživanja i kolektivnog pregovaranja	19
Ocena dobavljača po osnovu ljudskih prava	G4-DMA	Pristup upravljanju	24-26
	G4-HR10	Procenat novih dobavljača koji su provereni po osnovu ljudskih prava	24-26
	G4-HR11	Značajni stvarni ili potencijalni negativni uticaji na ljudska prava u lancu nabavke	24-26
Žalbeni mehanizmi po osnovu ljudskih prava	G4-DMA	Pristup upravljanju	19
	G4-HR12	Broj žalbi po osnovu kršenja ljudskih prava kroz formalne mehanizme komunikacije	Nije bilo

DRUŠTVENI POKAZATELJI: DRUŠTVO

Aspekt	#	Indikator	Strana u ovom Izveštaju
Lokalne zajednice	G4-DMA	Pristup upravljanju	16
	G4-SO1	Primenjeni programi uključivanja lokalne zajednice, procene uticaja i razvojni programi	16
	G4-SO2	Potencijalni ili aktualni negativni uticaji operacija na lokalne zajednice	11-13
Antikorupcija	G4-DMA	Pristup upravljanju	12, 24-26
	G4-SO3	Procenjeni rizik od korupcije	25, 26
	G4-SO5	Slučajevi korupcije i preduzete mere	Nije bilo
Javne politike	G4-DMA	Pristup upravljanju	12, 13, 16
	G4-SO6	Ukupna vrednost finansijskih i doprinosa u naturi političkim partijama, političarima i povezanim organizacijama	Nije bilo
Zabrana konkurencije	G4-DMA	Pristup upravljanju	12, 13, 16
	G4-SO7	Broj postupaka pokrenutih zbog ponašanja u suprotnosti sa načelom slobode konkurencije	Nije bilo
Pridržavanje propisa	G4-DMA	Pristup upravljanju	12-13
	G4-SO8	Vrednost novčanih kazni, i ukupan broj nenovčanih sankcija za nepoštovanja zakona	Nije bilo
Ocena dobavljača po osnovu uticaja na društvo	G4-DMA	Pristup upravljanju	24-26
	G4-SO9	Procenat novih dobavljača koji su provereni na osnovu uticaja na društvo	24-26
	G4-SO10	Značajni stvarni ili potencijalni uticaji na društvo u lancu nabavke	24-26
Žalbeni mehanizmi za društveni uticaj	G4-DMA	Pristup upravljanju	16
	G4-SO11	Broj žalbi vezanih za uticaj na društvo kroz formalne žalbene mehanizme	Nije bilo

DRUŠTVENI POKAZATELJI: ODGOVORAN PROIZVOD

Aspekt	#	Indikator	Strana u ovom Izveštaju
Bezbednost i zdravlje klijenata	G4-DMA	Pristup upravljanju	25
	G4-PR1	Procenat značajnih kategorija proizvoda za koje se analizira uticaj na bezbednost i zdravlje	25
	G4-PR2	Broj neusaglašenosti sa propisima koji se tiču uticaja proizvoda na bezbednost i zdravlje	Nije bilo
Obeležavanje proizvoda i usluga	G4-DMA	Pristup upravljanju	25
	G4-PR3	Informacije o proizvodima i uslugama zahtevane procedurama	100%, strana 25
	G4-PR4	Neusaglašenosti sa propisima koji se odnose na informacije o proizvodu i obeležavanje	Nije bilo
Marketinške komunikacije	G4-PR5	Rezultati ispitivanja zadovoljstva klijenata	25
	G4-DMA	Pristup upravljanju	25
	G4-PR6	Prodaja zabranjenih ili kontroverznih proizvoda	Nije bilo
Privatnost klijenata	G4-PR7	Neusaglašenosti sa propisima u vezi sa komunikacijama i promocijom	Nije bilo
	G4-DMA	Pristup upravljanju	25
	G4-PR8	Broj žalbi po osnovu kršenja zaštite privatnosti i gubljenja podataka o klijentima	Nije bilo
Usaglašenost	G4-DMA	Pristup upravljanju	25
	G4-PR9	Novčana vrednost velikih kazni za neusaglašenost sa propisima u vezi sa upotrebom proizvoda i usluga	Nije bilo

PRINCIPI IZVEŠTAVANJA

U kontinuitetu, započeto 2011. godine, kada je objavljen prvi Izveštaj o društveno odgovornom poslovanju i održivom razvoju za 2010. godinu, TITAN Cementara Kosjerić nastoji da unapređuje strukturu i sadržaj svojih godišnjih izveštaja, koncipiranih prema okolnostima u kojima se razvija poslovanje i sugestijama svih zainteresovanih strana. Ocena materijalnosti, koju kompanija sprovodi kroz dijalog sa predstavnicima stejkholdera, usaglašena je sa strategijom TITAN Grupe i njenim prioritetima.

Izveštaj za 2015. godinu pripremljen je u skladu sa Smernicama izveštavanja o održivosti G4 Inicijative globalnog izveštavanja. Informacije o bezbednosti i zdravlju na radu i zaštiti životne sredine usaglašene su sa standardima cementne industrije i odgovarajućim protokolima Svetskog poslovnog saveta za održivi razvoj (WBCSD) – Inicijative za održivost u cementnoj industriji (CSI).

Izveštaj o DOP i OR za 2015. godinu obuhvata materijalne teme, vezane za postrojenje u Kosjeriću (fabrika cementa i rudnici), dok konsolidovani finansijski izveštaji kompanije uključuju i ćerku-kompaniju – TCK Montenegro – koja posluje u Crnoj Gori i bavi se komercijalnim poslovima. Neke informacije, predviđene Smernicama Inicijative globalnog izveštavanja nije moguće predstaviti, zbog ekonomskih i društvenih okolnosti u kojima kompanija posluje. U skladu sa korporativnim vrednostima i primenjenim poslovnim modelom, kompanija prati tendencije i mogućnosti za potpuni izveštavanje.

Kompanija je posvećena stalnom unapređenju nivoa transparentnosti i izveštavanja, u komunikaciji sa zainteresovanim stranama. Izveštaj za 2015. godinu ispunjava zahteve GRI G4 za „napredni nivo primene“, što su utvrdili i nezavisni revizori, iz revizorske kuće KPMG. Njihova izjava o pregledu deo je ovog Izveštaja.

Pozivamo vas da sugestije i pitanja u vezi sa Izveštajem, dostavite Ljiljani Spasojević Tošović, menadžeru za ljudske resurse TCK, ili na adresu elektronske pošte: csr@titan.rs.

Uključenost stejkholdera	Organizacija identifikuje zainteresovane društvene aktere i opisuje svoje odgovore na njihova opravdana očekivanja.
Kontekst održivosti	Izveštaj daje sliku o učinku organizacije u širem kontekstu održivosti.
Materijalnost	Izveštaj predstavlja teme i indikatore koji odražavaju značajne ekonomske, društvene i uticaje na životnu sredinu, ili mogu bitno delovati na procene i odluke stejkholdera.
Potpunost	Uključeni materijalni aspekti dovoljni su da Izveštaj odrazi značajne ekonomske, društvene i uticaje na životnu sredinu, kao i da omogući stejkholderima procenu učinka organizacije u periodu o kome se izveštava.
Uravnoteženost	Izveštaj odražava pozitivne i negativne aspekte poslovanja organizacije, i na taj način omogućuje objektivnu procenu ukupnog učinka.
Uporedivost	Teme i informacije u Izveštaju odabrane su i predstavljene na konzistentan način. Preglednost podataka omogućuje zainteresovanim stranama da analiziraju promene nastale vremenom, i da ih uporede sa stanjem u drugim organizacijama.
Tačnost	Informacije u Izveštaju su dovoljno tačne i detaljne, i omogućuju zainteresovanim stranama da ocene učinak i rezultate organizacije.
Blagovremenost	Izveštaj se objavljuje redovno, a informacije su dostupne na vreme, tako da zainteresovane strane mogu da donose osnovane procene.
Jasnoća	Razumljivost informacija omogućuje stejkholderima lako korišćenje Izveštaja.
Pouzdanost	Izvori i procedure kreiranja Izveštaja su objedinjeni, sačuvani i proverljivi, tako da daju kvalitetne i relevantne informacije.

KPMG d.o.o. Beograd
Kraljice Natalije 11
11000 Belgrade
Serbia

Tel.: +381 (0)11 20 50 500
Fax: +381 (0)11 20 50 550
www.kpmg.com/rs

Izveštaj nezavisnog revizora o ograničenom uveravanju

VLASNICIMA
TITAN CEMENTARA KOSJERIĆ D.O.O.

Vlasnici Titan Cementare Kosjerić d.o.o. („Društvo“) angažovali su nas da izrazimo ograničeno uveravanje o Izveštaju o društveno odgovornom poslovanju i održivom razvoju 2015. („Izveštaj“) za godinu koja se završava 31. decembra 2015. godine za Titan Cementara d.o.o., Kosjerić („Izveštaj“).

Odgovornost rukovodstva

Rukovodstvo je odgovorno za pripremu i predavljanje Izveštaja u skladu sa smernicama G4 Inicijative o Globalnom Izveštavanju (GRI - „Global reporting Initiative“), kao što je navedeno u odeljku Izveštaja „Principi izveštavanja“ i podacima i tvrdnjama koja su u njemu navedena. Rukovodstvo je takođe odgovorno za definisanje ciljeva Društva u pogledu rezultata i izveštavanja o održivom razvoju, uključujući identifikovanje zainteresovanih strana i materijalno značajnih pitanja, kao i za kreiranje i održavanje odgovarajućeg upravljanja učinkom i sistema interne kontrole iz kojih se generišu informacije o učinku o kojima se izveštava.

Naša odgovornost

Naša odgovornost je da izvršimo angažovanje sa izražavanjem ograničenog uveravanja i da izrazimo zaključak na osnovu našeg obavljene posla. Obavili smo naše postupke u skladu sa Međunarodnim standardom za angažmane uveravanja (ISAE) 3000, Angažmani uveravanja koja nisu revizija ili pregled istorijskih finansijskih informacija koje izdaje Međunarodni komitet za revizorske i računovodstvene standarde. Standard zahteva da planiramo i obavimo angažman u cilju sticanja ograničenog uveravanja da izveštaj ne sadrži materijalno značajne greške.

Firma primenjuje Međunarodni standard kontrole kvaliteta 1 i shodno tome održava sveobuhvatni sistem kontrole kvaliteta, uključujući dokumentovane politike i procedure u vezi sa etičkim zahtevima, profesionalnim standardima i važećim zakonskim i regulatornim zahtevima.

Poštovali smo zahteve nezavisnosti i ostale etičke zahteve iz Etičkog kodeksa za profesionalne računovođe izdatog od strane Odbora za međunarodne etičke standarde za računovođe (IESBA), koji se zasniva na osnovnim principima integriteta, objektivnosti, profesionalne kompetencije i dužne pažnje, kao i poverljivosti i profesionalnog ponašanja.

Obavljeni postupci

Angažovanje sa ograničenim uveravanjem u vezi sa Izveštajem o održivom poslovanju se sastoji od ispitivanja, prevashodno lica koja su zadužena za pripremu informacija prikazanih u Izveštaju, i primene analitičkih i drugih procedura za prikupljanje dokaza, u zavisnosti od potrebe. Te procedure obuhvataju:

- Ispitivanje rukovodstva radi razumevanja procesa Društva u cilju utvrđivanja materijalnih pitanja od značaja za ključne grupe zainteresovanih strana Društva.
- Razgovori sa višim rukovodstvom i relevantnim službenicima na nivou grupe kao i na nivou određenih poslovnih jedinica u vezi sa strategijom održivog razvoja i politikama za materijalna pitanja, i njihovom sprovođenju u okviru celokupnog poslovanja.
- Razgovori sa relevantnim službenicima na korporativnom nivou kao i na nivou poslovnih jedinica koji su odgovorni za pružanje informacija u vezi sa Izveštajem.
- Posete lokacijama poslovanja u Kosjeriću, odabranim na osnovu analize rizika, uključujući i razmatranje kako kvalitativnih tako i kvantitativnih kriterijuma.
- Upoređivanje podataka predstavljenih u Izveštaju sa odgovarajućim informacijama iz relevantnih osnovnih izvora kako bi se utvrdilo da li su sve relevantne informacije sadržane u tim osnovnim izvorima uključene u Izveštaj.
- Čitanje informacija predstavljenih u Izveštaju kako bi se utvrdilo da li je on u skladu sa našim celokupnim saznanjima i iskustvima u pogledu održivog poslovanja Društva.

KPMG d.o.o. Beograd
Kraljice Natalije 11
11000 Belgrade
Serbia

Tel.: +381 (0)11 20 50 500
Fax: +381 (0)11 20 50 550
www.kpmg.com/rs

Procedure koje se sprovode u angažmanu sa izražavanjem ograničenog uveravanja razlikuju se po svojoj prirodi i vremenu, i manjeg su obima nego one za angažmane sa izražavanjem razumnog uveravanja, a samim tim i nivo uveravanja dobijen iz angažmana sa ograničenim uveravanjem je znatno niži od uveravanja koja bi se dobila u slučaju sprovedenog angažmana sa razumnim uveravanjem.

Zaključak

Naš zaključak je zasnovan i zavisi od pitanja koja su izneta u ovom izveštaju.

Smatramo da su dokazi koje smo dobili dovoljni i odgovarajući da obezbede osnovu za naše zaključke.

Na osnovu obavljenih procedura i dobijenih dokaza, u skladu sa navedenim, nismo došli do saznanja koja bi ukazivala da Izveštaj o društveno odgovornom poslovanju i održivom razvoju 2015. za godinu koja se završava 31. decembra 2015. godine nije predstavljen, po svim materijalno značajnim pitanjima, u skladu sa G4 Smernicama Globalne inicijative, kao što je navedeno u odeljku „Principi izveštavanja“.

U skladu sa uslovima našeg angažovanja, ovaj nezavisni Izveštaj o ograničenom uveravanju o Izveštaju pripremljen je za Titan Cementaru d.o.o. Kosjerić u vezi sa izveštavanjem Titan Cementare d.o.o i nije za korišćenje u druge svrhe ili u bilo kom drugom kontekstu.

Beograd, 22. jun 2016. godine

(M.P.)

KPMG d.o.o. Beograd

James Thornley
Senior Partner